

[Fællesskab og Formidling]

- en kvalitativ undersøgelse af fællesskabets betydning for udsatte unge

Udarbejdet af: Bettina Poulsen

Vejleder: Inge M. Bryderup

Anslag: 164.116

Dato: Juni 2014

Aalborg Universitet, Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Abstract

This thesis concerns the issue of socialisation and how individuals are influenced by the people they interact with. The thesis is based on a group of young people whose childhood has been marked with neglect, violence and solitude due to their parents' abuse of alcohol or drugs or mental illness. The group is called *Unge Skaber Håb* (Youth Creates Hope) and is connected to the municipality's preventive measures. The purpose of the group is twofold. They gather for fellowship but they also participate in the preventive work by giving presentations of how they experienced their childhood.

The group gathers every Thursday to have fellowship, enjoy a meal and play games but also to prepare the presentations. These presentations are given at local schools, at higher education institutions or at gatherings of professionals who care for or work with children from abusive homes.

The scientific theoretical standpoint in this thesis is the symbolic interaction and the method used in the data collection and analyses is inspired by the Grounded Theory approach. It is an inductive approach, which places the empiric data at the centre of the analysis, allowing the participants' statements to stand out in the analysis. The data has been collected through two focus group interviews with current and former participants in *Unge Skaber Håb* and one semi-structured interview with the prevention counsellor. The focus group interviews have been chosen to generate as much insight into the young people's own perceptions and interpretations of the fellowship and the preventive work they participate in. The semi-structured interview is conducted in order to generate knowledge of the method, purpose and basis for the existence of the group. The analysis contains two parts: *The young people's perception of the fellowship* and *the young people's perception of the presentation activity*.

The empirical findings give rise to three theoretical discussions. The first one is a discussion on how the fellowship can have an impact on the young people. By using George Herbert Mead's theory about "the Self" an explanation to the question is presented. The second discussion is through Erving Goffman's theory on Front and Backstage as a possible answer to the question on how the young people are able to develop an objective approach to their own life stories as they present them to strangers. Finally the last dis-

cussion is based on the cohesiveness in the group, which is discussed by using Etienne Wenger's theory on Communities of Practice.

In conclusion this study shows that when people interact in a group like Unge Skaber Håb their personality will be affected in different ways. Furthermore it shows that the participation of this kind of preventive work has a positive effect on the young people's take on life. The young people express that through the fellowship and work in the group they experience a change in their understanding of how to live their lives and a desire to help children and adolescent in distress.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING.....	6
INTRODUKTION	6
PROBLEMFELT	6
<i>Unge Skaber Håb.....</i>	<i>8</i>
<i>Ung-til-Ung-Metoden.....</i>	<i>9</i>
<i>Problemformulering.....</i>	<i>11</i>
<i>Hvordan undersøges problemformuleringen?</i>	<i>11</i>
LÆSEVEJLEDNING	13
2. UNDERSØGELSENS METODISKE FREMGANGSMÅDE.....	14
DEN KVALITATIVE METODE	14
GROUNDED THEORY-TILGANGEN	14
<i>Opdagelse aldrig verifikation.....</i>	<i>15</i>
<i>Forklaring aldrig beskrivelse</i>	<i>16</i>
<i>Fremkomst aldrig tvang.....</i>	<i>16</i>
<i>Matrix-proces</i>	<i>16</i>
EMPIRIINDSAMLING.....	17
<i>Semistruktureret interview.....</i>	<i>17</i>
<i>Fokusgruppeinterview.....</i>	<i>19</i>
<i>Struktur og spørgeguide i fokusgruppeinterview.....</i>	<i>19</i>
<i>Lokalitet.....</i>	<i>22</i>
<i>Moderatorrollen.....</i>	<i>22</i>
<i>Adgangen til feltet</i>	<i>23</i>
OPSUMMERING	24
3. DEN EMPIRISKE ANALYSES GRUNDLAG OG FUND.....	26
OPTAGELSE OG TRANSSKRIPTION AF INTERVIEW.....	26
PRÆSENTATION AF UNGE SKABER HÅB	27
PRÆSENTATION AF INFORMANTERNE	31
ANALYSE: DE UNGES OPFATTELSE AF FÆLLESSKABET OG FORMIDLINGSVIRKSOMHEDEN	33
DEN PRAKTISKE FREMGANGSMÅDE I BEARBEJDNINGEN AF EMPIRIEN	33
DE UNGES OPFATTELSE AF FÆLLESSKABET I UNGE SKABER HÅB	34
DE UNGES OPFATTELSE AF FORMIDLINGSVIRKSOMHEDEN	42
OPSAMLING.....	46
<i>De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb</i>	<i>46</i>
<i>De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden</i>	<i>47</i>
4. TEORETISKE DISKUSSIONER.....	49
SYMBOLSK INTERAKTIONISME	49
DEN SOCIALE INTERAKTION – EN UDVIKLING AF SELVET	51
<i>Selvet</i>	<i>51</i>
<i>Det triadiske system.....</i>	<i>52</i>
<i>Den generaliserede anden.....</i>	<i>53</i>
<i>Mig’et og jeg’et.....</i>	<i>53</i>
<i>Teoretisk diskussion.....</i>	<i>54</i>
<i>Opsamling</i>	<i>56</i>
DEN SOCIALE INTERAKTION – EN DRAMATURGISK FORESTILLING.....	58
<i>Indtryksstyring</i>	<i>58</i>
<i>Frontstage og backstage</i>	<i>58</i>
<i>Teoretisk diskussion.....</i>	<i>60</i>
<i>Opsamling</i>	<i>62</i>

PRAKSISFÆLLESSKAB.....	64
<i>Praksisfællesskaber</i>	64
<i>Mening</i>	65
<i>Fællesskab</i>	66
<i>Læring</i>	67
<i>Teoretisk diskussion</i>	67
<i>Opsamling</i>	69
5. KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	71
KONKLUSION.....	71
PERSPEKTIVERING	74
6. LITTERATURLISTE	78
7. BILAG 1: INTERVIEWGUIDE – TIDLIGERE AKTIVE	80
8. BILAG 2: INTERVIEWGUIDE – AKTIVE DELTAGERE	81

1. INDLEDNING

Introduktion

Inspirationen til dette speciale opstod gennem min praktiktid i Aalborg Kommune. Specialet omhandler en Ung-til-Ung-gruppe, som hedder Unge Skaber Håb, der har to grundelementer. Det ene er foredragsvirksomhed, hvor de unge holder foredrag om det at være opvokset i misbrugsfamilier. Det andet element er fællesskab, hvor de unge hver torsdag mødes til socialt samvær. Projektet Unge Skaber Håb er koblet op på Aalborg Kommunes forebyggelseskonsulent. Gennem en induktiv undersøgelse, inspireret af forskningstilgangen Grounded Theory, vil de unges opfattelser af fællesskabet og formidlingsvirksomheden i Unge Skaber Håb blive indsamlet og analyseret. Dernæst vil analysens fund være genstand for teoretiske diskussioner med det formål at forklare de unges opfattelser.

Problemfelt

Mennesket fødes ind i et fællesskab, i hvert fald rent biologisk. Barnet har i ni måneder ligget i livmoderen og udviklet sig frem mod den dag, hvor fødslen finder sted. Hvad der sker på den anden side af fødselen, er af afgørende betydning i forhold til, hvorledes barnet vokser op, socialiseres og finder vej gennem livet. Alt sammen processer, der sker i samspil med og påvirkes af andre mennesker. Et af de begreber, der benyttes til at beskrive disse processer, er begrebet socialisering.

Ifølge Glavind Bo er socialisering en vedvarende proces, der danner grundlag for individets deltagelse i samfundet. Normer og værdier tilegnes, og på den måde internaliseres livets og samfundets spilleregler (Glavind Bo 2008:143). Glavind Bo henviser til Berger og Luckmanns sondring mellem primær og sekundær socialisering. Den primære socialisering er den første socialiseringsproces, et barn gennemgår i samspil med de primære omsorgspersoner, som oftest forældrene, og er således et identitetsskabende element. De efterfølgende socialiseringsprocesser kaldes samlet sekundær socialisering, som åbner for nye dele af den objektive verden. Primærsocialiseringen har derfor afgørende betydning, da den afgør, hvordan barnet tolker verden. Barnet socialiseres primært af forældrene, og den følelsesmæssige binding, der er mellem voksen og barn, er helt central i forhold til, hvordan barnet opfatter verden. Barnet internaliserer forældrenes verden, hvilket betyder, at det gør forældrenes hverdags-forståelser til en del af sine egne forstå-

elser i forhold til tanker, normer og værdier. Disse elementer bliver tilsammen den referenceramme, som eksisterer for barnet. Hvis et barn vokser op i et hjem med anerkendelse og kærlighed, udvikles et positivt selvbillede, fordi barnet overtager forældrenes syn på sig selv. Modpolen er det negativt internaliserede selvbillede, som kan opstå, hvis primærsocialiseringen har været præget af svigt i forskellige afskygninger (Glavind Bo 2008:151-152).

Primærsocialiseringen danner grundlaget for den sekundære socialiseringsproces, det vil sige, at den bliver styrende for, hvorledes individet fremadrettet socialiseres. Den sekundære socialisering er ifølge Berger og Luckmann en nødvendighed, fordi samfundet består af forskellige arbejdsdelinger og dermed en vis social vidensfordeling. Det betyder, at de roller og forventninger, som barnet har internaliseret, ikke længere står mål med den større samfundsmæssige virkelighed. Der er ikke længere kun en bestemt måde at anskue verden på (Berger & Luckmann 1966:162). Den sekundære socialisering sker ved, at det ikke længere blot er forældrenes verdensforståelse, der gør sig gældende, men at denne udfordres af andre mulige verdener. Berger og Luckmann benytter sig af George Herbert Meads begreb om *den generaliserede anden* som forklaring på, at individet bliver opmærksomt på samfundets forventninger til individet. Kulturen med dens roller og attituder internaliseres og videreudvikler således den internaliserede verdensanskuelse. Ifølge Berger og Luckmann er socialisering aldrig fuldstændig og aldrig færdig (Berger & Luckmann 1966:157). Ifølge Glavind Bo forekommer sekundær socialisering som en vedvarende proces ved, at individet opdager og lader sig påvirke af nye verdener og forståelser. Dette sker uden at individet tænker over det (Glavind Bo 2008:151-152).

Referencerammen kan, i fænomenologiske termer, kaldes for livsverden. Det er den verden, som individet tager for givet og lever i. Det er den erfaringsverden, som mennesket er fortroligt med. Den danner basis for normalitetsforståelserne og dermed rammerne for, hvorledes verden fortolkes. Livsverdenen er ikke en statisk størrelse, men den og dermed dens normalitetsforståelser ændres i det sociale liv. Tilknytning til et givent fællesskab kan derfor medvirke til nye forståelser (Juul 2012:80-81). Netop fordi socialiseringen er en kontinuerlig proces, er det muligt at ændre på tanke- og handlemønstre.

Den amerikanske psykiater Harry Sullivan introducerede begrebet *signifikante andre*, som er personer, individet interesserer sig for. Det er mennesker, som personen ser hen til eller spejler sig selv i. Gennem livet vil forskellige mennesker være de signifikante an-

dre, men fælles vil være, at det er nogle, som betyder noget, og som der lyttes til, og hvor der sker et niveau af efterlignelse (Levin 2005:118).

Unge Skaber Håb

Dette speciales omdrejningspunkt er unge, hvis primære socialisering har været præget af svigt i forskellige afskygninger. Det antages derfor, at der er stor uoverensstemmelse mellem deres primærsocialisering og den verdensanskuelse, de som unge møder hos andre unge i skolen og andre sociale sammenhænge. Et barn af en misbruger, hvis daglige opgave er at undersøge, om mor er i live, har muligvis en opfattelse af, at verden er usikker og farlig, hvorimod et andet barn kan have oplevelsen af, at verden er tryk, og kun bekymre sig, om hvem ugens legekammerat skal være. Når de to verdener møder hinanden, kan der opstå forvirring i barnets oprindelige internaliseringer. Misbrug, omsorgssvigt, børn der tager voksenansvar og personligt misbrug har været en del af disse unges barndom og teenagetid.

De unge samles hver torsdag i en gruppe, der hedder "Unge Skaber Håb". Målgruppen er unge mellem 16 og 25 år, der er opvokset i misbrugshjem, selv har været ude i misbrug af forskellig karakter eller på anden vis har haft det svært i barn- og ungdommen. Gruppen blev startet i begyndelsen af år 2000 af de to forebyggelseskonsulenter i Aalborg Kommune, henholdsvis en mand og en kvinde. I dag er der kun en forebyggelseskonsulent i kommunen, og hun har ansvaret for Unge Skaber Håb.

Projektet Unge Skaber Håb er baseret på to aktiviteter. Den ene er foredragsvirksomhed, hvor de unge holder foredrag om eksempelvis det at være opvokset i misbrugsfamilier eller have oplevet mobning. Den anden er fællesskab, hvor de unge hver torsdag mødes til socialt samvær, eksempelvis spiser sammen, taler om hvordan det går, spiller spil, modtager undervisning om formidling af deres livshistorier og foredragene. Begge aktiviteter bygger på metoden Ung-til-Ung, som beskrives i næste afsnit. I kapitel tre præsenteres Unge Skaber Håb mere dybdegående.

Kendskabet til Unge Skaber Håb opstod i løbet af min praktik. Det vakte en nysgerrighed i mig: Hvad er det, der foregår mellem de unge i Unge Skaber Håb og i samspil med forebyggelseskonsulenten, som gør, at den unge får vendt en livshistorie fyldt med misbrug, ensomhed og svigt til en historie, der kan indgå i det forebyggende arbejde. Jeg havde yderligere en nysgerrighed på det sociale fællesskab i gruppen. De unge virkede

meget dedikerede til fællesskabet, så hvad er det, der gør, at de trofast deltager uge efter uge? Unge Skaber Håb er atypiske Ung-til-Ung-formidlere. Det er de, fordi de ikke mødes for at indlære en bestemt viden, som de skal formidle videre, men arbejder med deres personlige livshistorier, således at den kan blive til inspiration med det mål at forebygge, så andre børn og unge kan få en chance for tidligere i livet at få hjælp, hvis de lever i misbrugshjem eller oplever mobning m.m. Derfor valgte jeg netop disse problemstillinger som specialets empiriske og teoretiske grundlag.

Ung-til-Ung-Metoden

Unge Skaber Håb er en gruppe tilhørende det forebyggende arbejde i Aalborg Kommune. Forebyggelseskonsulenten har derfor valgt, hvilken pædagogisk metode, der ligger til grund for arbejdet. Den pædagogiske metode, der primært benyttes i Unge Skaber Håb, er metoden "Ung-til-Ung". Det er en bred betegnelse for aktiviteter, der har unge som primære aktører i formidlingen af budskaber til andre unge. Fokus er de unge og deres udvikling. For at give et billede af Unge Skaber Håb vil der efterfølgende være en beskrivelse af denne pædagogiske metode.

Ung-til-Ung-metoden har vundet indpas i Danmark siden slutningen af 1980'erne. Formålet er todelt. Dels at grupper af unge deltager i en forebyggelsesopgave ved at informere og oplære andre unge i forskellige temaer f.eks. AIDS, stoffer, sex osv., dels at udvikle en selv- og ungdomslivsforståelse. At der i fællesskabet opstår mulighed for at reflektere over livet og hjælpe til med nye opfattelser af livet (Laursen 1998:7). Metoden bygger på antagelsen om, at unge er bedre til at igangsætte debat og dialog med jævnaldrende unge end de voksne. Dette beror på, at de er langt hurtigere til at forstå hinandens tanker, følelser og udtryk, fordi de kan identificere sig selv med dem (Laursen 1998:76).

Ung-til-Ung-grupperne kan ifølge Svend Laursen og Sven Mørch inddeles i organisationsbaserede og selvorganiserede grupper. En organisationsbaseret gruppe har udgangspunkt i en organisation. Den er styret eller støttet af voksne, som i udgangspunkt har igangsat gruppen. De unges fortællinger bliver brugt ind i voksenverdenen eksempelvis ved undervisning i folkeskolen. En selvorganiseret gruppe har selv taget initiativ til at samles omkring konkrete problemstillinger fra deres eget liv. De styrer selv gruppen og har derfor ikke noget organisatorisk bagland eller støtte fra voksne. Da omdrejningspunktet i dette speciale er en gruppe under Aalborg Kommune, vælges det at give en lidt

dybere indføring i organisationsbaserede grupper, da Unge Skaber Håb falder ind i den kategori.

Flertallet af Ung-til-Ung-grupper er etableret i en organisation, hvor en voksen har det overordnede ansvar, træffer beslutningerne og er igangsætter. De er således voksenstyrede og -støttede. Disse grupper indgår i voksenverdenen, forstået på den måde at de f.eks. deltager på folkeskoletemadage eller i det lokale SSP-arbejde¹ m.m. Organiseringen af formidlingsopgaverne ligger derfor et centralt sted, og planlægningen af opgaverne sker i samspil mellem den ansvarshavende voksne og de unge (Laursen 1998:18-19).

Da det netop er de unge, der skal formidle et budskab, er indlevelse et centralt begreb. Det er væsentligt, at de unge kan identificere sig med et givent tema og opfatter det som relevant for eget ungdomsliv. Der kan således være temaer, hvor de unge må lave research for at søge efter ny viden eller være opdateret på aktuelle temaer. Dette ægger en nysgerrighed på et emne, og de unge ønsker at være velvidende på et område, således at de kan besvare spørgsmål fra publikum (Laursen 1998:41). Det sociale rum, som skabes mellem de unge, giver mulighed for at udvikle egne personlige kompetencer. Dette sker pga. den meget personlige karakter, som samtalerne kan medføre. De unge kommer tæt på hinanden, når de deler personlige erfaringer med hinanden. Gruppen skaber et forpligtende kammeratskab med en anderledes form for tryghed end andre grupper (Laursen 1998:42). Det handler således ikke udelukkende om det tema, der skal formidles videre, men i høj grad også om det fællesskab og den personlige udvikling, som stimuleres igennem grupperne.

Kendskabet til de unge i Unge Skaber Håb, den grundlæggende pædagogiske metode og personlige interesse for, hvad det er for et fællesskab, og hvad der binder dem sammen, har resulteret i specialets problemformulering, som forklares nedenfor.

¹ SSP er et samarbejde mellem skole, sociale myndigheder og politiet, der skal forebygge kriminalitet og misbrug blandt børn og unge

Problemformulering

Med udgangspunkt i ovenstående interesse tilstræbes det i dette speciale at svare på følgende problemformulering:

”Hvordan er fællesskabet i projektet Unge Skaber Håb medvirkende i deltagernes socialiseringsproces?”

For at kunne besvare denne problemformulering vil jeg fordybe mig i de sociale processer, der forekommer i det sociale fællesskab og formidlingsvirksomheden. Det betyder, at jeg har to overordnede undersøgelsesspørgsmål: *Hvordan opfatter de unge det interne fællesskab i Unge Skaber Håb?* og *Hvordan opfatter de den eksterne formidlingsvirksomhed?* Begge spørgsmål har fokus på, hvad det betyder for dem personligt. Derudover vil jeg se på Ung-til-Ung-metoden, og hvordan den sætter rammen for den mulige socialiseringsproces.

Hvordan undersøges problemformuleringen?

Dette speciale bygger på en induktiv tilgang, det vil sige, at empirien kommer før teori. Der er således ikke tale om en teoribekræftende undersøgelse, men en undersøgelse hvor informanterne deler deres erfaringer, og som forklaring på de empiriske fund benyttes teori. Ovenstående undersøgelsesspørgsmål vil blive besvaret gennem to forskellige typer interview. Der er et interview med forebyggelseskonsulenten, som er leder af Unge Skaber Håb. Dette er et semistruktureret interview, hvilket betyder, at der til interviewet er udviklet en spørgeguide, som er en liste af spørgsmål, der ønskes besvaret i henhold til de emner, undersøgelsen er centreret omkring. Interviewet er semistruktureret på den måde, at der sjældent er lukkede svarkategorier, men tværtimod vælger informanten selv ordlyden i besvarelsen. Indholdet i dette interview er centreret om at få indsigt i Unge Skaber Håbs baggrund, formål, og metoder, og spørgeguiden er derfor bygget direkte ud fra disse emner.

Derudover er der to fokusgruppeinterview med fire personer i hver. En gruppe af tidligere deltagere i Unge Skaber Håb og en gruppe med fire aktive deltagere. I begge fokusgruppeinterview danner undersøgelsesspørgsmålene rammen for interviewet, men i stedet for en samtale mellem to parter, er det her samtalen, der opstår mellem informanterne, som er værdifuld i empiriindsamlingen. Et fokusgruppeinterview er en gruppediskussion, hvor

informanterne er samlet for at dele deres erfaringer og holdninger til emner, som en interviewer fremsætter som fokus for interviewet. Fokusgrupper genererer kvalitativ empiri, som er udtryk for informanternes egne udtryk og ord. Der er stor frihed i forhold til, hvorledes informanterne deltager i diskussion, samt hvorledes de interagerer med hinanden. Fokusgruppeinterview giver således et indblik i, hvordan mening er konstrueret i det kollektive. Indholdet i fokusgruppeinterviewene er de unges oplevelser med Unge Skaber Håb både som socialt fællesskab og formidlingsdelen. Der tilstræbes indsigt i, hvad det betyder for de unge nu og i retroperspektiv at være aktive i Unge Skaber Håb.

Specialets videnskabsteoretiske ståsted er den symbolske interaktionisme, som hævder, at mennesker handler ud fra de meningstilskrivelser, der tillægges begivenheder og ting. I den symbolske interaktionisme opstår mening i de sociale interaktionsprocesser (Brinkmann 2012:76).

Jeg har i specialet valgt en induktiv tilgang, og derfor har jeg valgt først at overveje inddragelse af teori efter de empiriske analyser. Specialets teordiskussioner fungerer som forklaringer på den empiriske analyses fund.

Læsevejledning

I **kapitel 2 *Undersøgelsens metodiske fremgangsmåde*** præsenteres Grounded Theory-tilgangen som inspiration til specialets metodiske fremgangsmåde. Kapitlet indeholder endvidere en redegørelse af de metodevalg, jeg har truffet i forhold til empiriindsamlingen ved henholdsvis at benytte fokusgruppe- og semistruktureret interviews.

Kapitel 3 *Den empiriske analyses grundlag og fund* indeholder en beskrivelse af den empiriske analyses grundlag og fund. Først præsenteres projektet Unge Skaber Håb og dernæst følger en præsentation af specialets otte informanter bestående af nuværende og tidligere deltagere i Unge Skaber Håb. Herefter præsenteres de empiriske analyser, som er opdelt i to temaer *De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb* og *De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden*.

I **kapitel 4 *Teoretiske diskussioner*** præsenterer jeg tre teoretiske diskussioner for at komme i dybden med forklaringer på de tre spørgsmål, som affødes af de empiriske analyser. Spørgsmålet *Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?* diskuteres ud fra George Herbert Meads teori om *selvet*. Spørgsmålet *Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationerne?* diskuteres ud fra Erving Goffmans teori om livet som en dramaturgisk forestilling. Slutteligt diskuteres spørgsmålet *Hvad er det for en sammenhængskraft, der er i Unge Skaber Håb?* ud fra Etienne Wengers teori om praksisfællesskaber.

Kapitel 5 *Konklusion og Perspektivering* indeholder konklusionerne på specialets problemformulering. I afsnittet perspektivering præsenteres tre andre mulige perspektiver, som ud fra den empiriske analyse er relevante. Specialet afsluttes med en kritisk perspektivering på projektet Unge Skaber Håb.

2. UNDERSØGELSENS METODISKE FREMGANGSMÅDE

Jeg vil i dette afsnit gennemgå den metode, der anvendes som inspirationskilde til indsamling og analyse af den indsamlede empiri. Specialet er inspireret af den kvalitative metode Grounded-Theory. Dette kapitel indeholder en præsentation af den kvalitative metode, Grounded Theory-tilgangen, empiriindsamlingens metoder samt metodiske overvejelser i forhold til lokalitet, moderatorrollen og adgangen til feltet.

Den kvalitative metode

Afhængig af en given undersøgelses problemstilling vælges der mellem kvalitative og kvantitative undersøgelsesmetoder. Hvis en undersøgelse omhandler hyppighed eller statistiske beregninger, vælges den kvantitative metode. Hvis undersøgelsen derimod handler om at finde eller forstå variationer eller livsbetingelser, er en kvalitativ undersøgelse anvendelig (Trost 1996:16).

Et af interesseområderne i den kvalitative metode er den meningstilskrivelse, som mennesker tillægger deres holdninger og handlinger. Metoden har til formål at afdække den sociale virkelighed ved at være i tæt kontakt med denne og derved generere en forståelse for verden ud fra undersøgelsens genstandsfelts perspektiv (Antoft 2007:13). Metoden er anvendelig til fremstilling af forskning om komplekse felter eksempelvis helhedsdannelser eller udviklingstræk i sociale sammenhænge (Jørgensen 1997:112).

Den kvalitative metodes empiri har større vægtlægning på ord end på tal. Metoden er oftest induktiv, hvor undersøgelsesfund genererer teorien, frem for et teoretisk udgangspunkt, hvor hypoteser testes (Bryman 2004:266). I det kvalitative interview er fokus på informantens synspunkter og erfaringer. Det betyder, at der er plads til, at informanten kan springe i tankegang og tale, hvilket giver et indblik i, hvad informanten finder relevant og vigtigt. Forskningsmæssigt er det værdifuldt i processen med at komme i dybden med forståelsen af informantens erfaring og synspunkter (Bryman 2004:320).

Grounded Theory-tilgangen

En af de kvalitative tilgange, der fik gennembrud efter den kvalitative metodes opblomstring i 1960'erne, var Grounded Theory, som blev udviklet af sociologerne Anselm Strauss og Barney Glaser. De fortog et studie blandt døende om det at være døende. Deres empiriindsamling bestod af materiale fra den faktiske virkelighed på et sygehus,

hvor de via interview, observationer og dokumenter indsamlede data (Stern & Porr 2011:19). Tilgangens unikke og induktive karakteristika er, at teori er grundfæstet i de empiriske fund, hvilket vil sige, at informanternes subjektive erfaringer, fortolkninger, forståelser og meningstilskrivelser udvikler teori, der benyttes som forklaring derpå (Stern & Porr 2011:26).

Strauss og Glaser udviklede Grounded Theory-tilgangen som et alternativ til den type forskning, der primært foregik i deres samtid, nemlig den deduktive og hypotesetestende forskning. Glaser og Strauss tilbyder i deres bog *The discovery of grounded theory* en forklaring om datidens forskeres begrænsninger:

"He has been trained only to research and verify his facts, not also to research and generate his explanation for them" (Glaser & Strauss 1967:4).

Grounded Theory-tilgangen tilbyder således en alternativ måde at bedrive forskning på. I deres tilgang betyder det, at teori genereres fra data og er systematisk udviklet i relation til data igennem researchprocessen. Den tætte forbundenhed til data sikrer, i Strauss' og Glasers optik, at der ikke opstår et modsætningsforhold mellem teori og den empiriske verden (Glaser & Strauss 1967:6).

Grounded Theory har den symbolske interaktionisme, den amerikanske pragmatisme og fænomenologien som teoretisk grundlag. Målet er at udvikle teori, som beror på empiriske data samt at forklare sammenhænge mellem fænomenerne (Thisted 2010:192). Kombinationen af symbolsk interaktionisme og pragmatismen fører frem til Grounded Theorys hovedidé, nemlig at finde ud af hvad der er vigtigt, hvad der er problematisk, og hvilke processer, begivenheder eller handlinger individer eller grupper udfører for at opnå en løsning på en given situation (Stern & Porr 2011:30). Ifølge Stern og Porr har Grounded Theory-tilgangen fire grundregler: *Opdagelse aldrig verifikation*, *Forklaring aldrig beskrivelse*, *Fremkomst aldrig tvang* og en *Matrix-proces*, som alle uddybes nedenfor.

Opdagelse aldrig verifikation

Grounded Theory er en eksplorativ tilgang, hvilket betyder, at forskeren stiller spørgsmål som, "hvad ser jeg" og dermed er åben for alle mulige svar på det spørgsmål. Gennem direkte udforskning af verden omkring et givent fænomen søges forklaring på dette frem for at verificere en allerede kendt teori. Sagt med andre ord benytter Grounded Theory

induktive og ikke deduktive metoder i undersøgelsen af genstandsfeltet (Stern & Porr 2011:39-40).

Forklaring aldrig beskrivelse

Tilgangens fokus er deltagernes opfattelse og fortolkning af en given situation. Hvorledes de vil forklare egne og andres handlinger. Deres personlige fortolkninger af spørgsmålene "hvad?", "hvorfor?", "hvornår?" og "hvor?". I denne proces arbejder forskeren med at generere begrebsmæssige abstraktioner. Processen består i, at forskeren gentagne gange bekræfter egen forståelse af deltagernes fortolkninger og først derefter formulerer begrebsforståelsen (Stern & Porr 2011:41-42).

Fremkomst aldrig tvang

Det er empirien, der dikterer teorien, og derfor må forskeren blive ved med at undersøge empirien, indtil teorien udvikles. Dette er en fordybelsesproces, hvor forskerens fokus er det, der fremkalder interesse i bearbejdningen af empirien, og forskerens for forståelse bør træde i baggrunden. De fund, som empirien fremstiller, kan derfor betyde, at de forskningsspørgsmål, som lå til grund for hele undersøgelsen, ikke nødvendigvis er det, som forskeren finder i empirien, men at deltagerne bringer noget andet i spil. Det spørgsmål, som forskeren stiller sig selv i denne proces, er, "hvad sker der, og hvad afspejler empirien egentlig?" (Stern & Porr 2011:43).

Matrix-proces

På grund af ovennævnte proces er det sidste kendetegn en vekselvirkning mellem dataindsamling og analyse. Forskerens mål er ikke kontrol over analysen, men nærmere at gå helt åbent til empirien. Forskerens funktion igennem empiriindsamlingen og -analysen er at være detektiv, der hele tiden finder nye spor, som tilsammen leder hen til opklaringen af et fænomen (Stern & Porr 2011:44).

Grounded Theory-tilgangen er en kvalitativ og induktiv tilgang, hvor teori udvikles på baggrund af informanternes synspunkter, fortolkninger og meningstilskrivelser af handlinger og holdninger. I det næste afsnit præsenterer jeg, hvordan empiriindsamlingen er konstrueret og eksekveret. Empiriindsamlingen er konstrueret med inspiration fra to af Grounded Theory-tilgangens grundregler: *Opdagelse aldrig verifikation* og *Forklaring*

aldrig beskrivelse. Det betyder, at indsamlingen er opbygget således, at det er informanternes opfattelser af verden, der er i fokus, og ikke bestemte hypoteser dannet ud fra teori. Sidst i dette kapitel viser jeg, hvordan dette speciale er inspireret af Grounded Theory-tilgangen, og hvilke elementer fra tilgangen jeg benytter videre frem gennem specialet.

Empiriindsamling

Den kvalitative metode benytter sig af forskellige måder at indsamle empiri på. I nærværende speciale benyttes to interviewformer: semistruktureret interview, som er et enkeltmandsinterview, og fokusgruppeinterview, som er en gruppediskussionsinterviewform. Specialets to interviewtyper tjener to forskellige formål. Det semistrukturerede interview foretages med forebyggelseskonsulenten, som er leder af Unge Skaber Håb. Formålet er at indsamle information om Unge Skaber Håbs formål, baggrund og metoder.

Fokusgruppeinterviewene er valgt grundet undersøgelsens problemfelt og er specialets primære dataproducerende værktøj. Da specialets empiriske grundlag netop er en gruppe unge, som er vant til at tale sammen og dele deres erfaring, er det oplagt at afholde fokusgruppeinterview. Den sociale kontrol kan også træde i kraft, når gruppen kender hinanden. Således ved de enkelte personer, hvornår nogle i gruppen overtræder det, de normalt siger eller gør. Kendskabet til hinanden styrker samtidig trygheden i forhold til at åbne sig og dele, fordi personerne kender hinandens reaktioner og kan åbne for muligheden for at uddybe hinandens perspektiver (Halkier 2008:30).

Semistruktureret interview

Interviewformen semistruktureret betyder, at der til interviewet er udviklet en spørgeguide, som er en liste af spørgsmål, der ønskes besvaret i henhold til de emner, som undersøgelsen er centreret omkring. Interviewet er semistruktureret på den måde, at der sjældent er lukkede svarkategorier, men tværtimod vælger informanten selv ordlyden i besvarelsen. At svarene på denne måde er åbne, giver ligeledes mulighed for opfølgningsspørgsmål, hvis interviewerens finder det relevant at spørge mere ind til et givent emne, som informanten fremlægger. Således er der heller ikke en fasttømret kronologi i interviewguiden, men der er plads til at følge informantens tanke- og talespring undervejs. Dog sikrer interviewguiden, at interviewerens altid kan komme tilbage til

forskningsfeltet, hvis informanten kommer for meget på afveje (Bryman 2004:320). Interviewguiden til dette speciales semistrukturerede interview er baseret på at få en forståelse for Unge Skaber Håbs baggrund, formål og metoder. Kvalitative interview genererer ikke objektive data, men gennem den interaktion, der er med informant og interviewer, fremkommer data baseret på den social kontekst, som informanten er en del af og har holdninger til, samt de betingelser konteksten bygger på (Tanggaard 2010:30). I denne interviewsituation er jeg bevidst om, at forebyggelseskonsulenten og jeg kender hinanden fra min praktikperiode. Derfor gøres det indledningsvist klart, at svarene skal være som til en ”fremmed”, således at vores eventuelle indforståethed eller tidligere samtaler omkring f.eks. forebyggelse eller Ung-til-Ung-metoden ikke fravælges i hendes svar (Halkier 2008:32). Spørgeguiden til dette interview er bygget direkte op imod spørgsmål omkring Unge Skaber Håbs baggrund, formål og metoder.

Spørgeguide: Forebyggelseskonsulenten, lederen af Unge Skaber Håb

Unge Skaber Håb – fortæl om dets baggrund, formål og metoder

Disse tre elementer ønskes forklaret for at forstå, hvordan Unge Skaber Håb er tænkt som en metode til at hjælpe de unge videre i deres liv og samtidig være en del af det forebyggende arbejde i Aalborg Kommune. Ved at spørge ind til disse dele af projektet, er der mulighed for at genkende Ung-til-Ung-metoderne og -tankerne i den empiri, der bliver genereret ved fokusgruppeinterviewet.

Hvad betyder Unge Skaber Håb for de unge i din optik?

Baggrunden for dette spørgsmål er at få forebyggelseskonsulentens syn på, hvordan betydningen af at være en del af Unge Skaber Håb ser ud i de unges liv. Både det at være en del af torsdagsfællesskabet og formidlingsarbejdet.

Hvordan ser du din egen rolle?

Dette spørgsmål er relevant i forhold til at belyse forebyggelseskonsulentens metoder i praksis. Hvordan udfolder hun Ung-til-Ung-metoden, både internt og eksternt?

Fokusgruppeinterview

Et fokusgruppeinterview er en gruppediskussion, hvor informanterne er samlet for at dele deres erfaringer og holdninger til emner, som en interviewer fremsætter som fokus for interviewet. Fokusgrupper genererer kvalitativ empiri, som er udtryk for informanternes egne udtryk og ord. Der er stor frihed i forhold til, hvorledes informanterne deltager i diskussionen, samt hvorledes de interagerer med hinanden. Metoden er brugbar i forhold til at identificere ligheder og forskelle i gruppen, eksempelvis i forhold til erfaringer, adfærd, holdninger eller andre personlige karakteristika (Stewart 2009:590-591). Fundamentet er således, at intervieweren, i henhold til forskningsspørgsmål, sætter rammer og fokus for interviewet, men derefter indtager en lyttende position og lærer af informanterne. *"It is your focus, but it is their group"* (Morgan 1998:10). Det betyder, at der i interviewsituationen skal være en respekt for, hvordan informanterne interagerer, og hvor de tager samtalen hen. Det er en samtale igangsat af intervieweren, men det er informanternes gruppesamtale.

Relationen mellem informanter og intervieweren, også kaldet moderatoren, er af afgørende betydning. Det er vigtigt, at der bliver skabt et rum, hvor informanterne oplever, at der bliver lyttet til dem, og at der genereres en forståelse for deltagernes erfaringer (Morgan 1998:10-11). Analysen af empirien bygger derfor på en proces af at lytte til og dernæst kode informanternes udsagn, således at der opstår et antal kategorier eller emner, som forskerne dernæst kan analysere med teoretiske begreber (Morgen 1988:64-65).

Struktur og spørgeguide i fokusgruppeinterview

Strukturen i et fokusgruppeinterview afhænger af spørgeguiden. Bente Halkier arbejder med tre forskellige konstruktioner af spørgeguides til fokusgruppeinterview. Hvis fokusgruppeinterviewet skal være eksplorativt, vælges ofte en helt løs model, hvor der kan være helt ned til et spørgsmål. Her er der både fokus på, hvordan deltagerne taler om et givent emne, og hvordan de i fællesskab udvikler en samtale omkring dette emne. Den dataproduktion, der akkumuleres, er således ikke blot det sproglige indhold, men i høj grad også de observationer af gruppedynamikker, der finder sted. Modellen vil ofte blive efterfulgt af eksempelvis et semistruktureret interview eller en survey, hvor fundene i fokusgruppeinterviewets empiri danner basis for en ny spørgeguide. Modsat den løse

model er den stramme model, hvor der er mange specifikke spørgsmål. Her søges der eksempelvis specifik viden inden for et område, som ønskes belyst i en gruppesammenhæng. Denne model benyttes i de interviews, hvor indholdet er det vigtigste, og hvor der ikke er så meget fokus på, hvordan deltagerne interagerer med hinanden. Den sidste model er tragtmodellen, hvor spørgsmålene bevæger sig fra løs til stram. Denne model giver mulighed for, at deltagerne kan dele deres holdninger og erfaringer, samtidig med at forskeren har mulighed for at sikre, at forskningsspørgsmålene bliver besvaret. Moderatoren er i både den stramme model og tragtmodellen med i interaktionen, hvilket giver god mulighed for at stille opfølgende spørgsmål og gå endnu dybere i informanternes besvarelser, således at spørgsmålene "hvad?" og "hvorfor?" bliver besvaret (Halkier 2008: 38-40).

Nærværende speciale benytter sig af sidstnævnte tragtmodel, en kombination af løs og stram, hvor der sigtes efter at høre deltagernes egne perspektiver, hvordan de taler om forskellige emner og samtidig sikre, at forskningsfeltet bliver belyst. I tragtmodellen vil der typisk været et meget åbent og beskrivende spørgsmål til at starte med for at få informanterne i gang med at tale sammen. (Halkier 2008:41). Dette afspejler sig i spørgeguidens første spørgsmål, som også er en slags præsentationsrunde: *"Præsenter jer selv, hvem er I?"*. Den løse præsentation bliver efterfulgt af spørgsmålene: *"Hvordan hørte I om Unge Skaber Håb?"* og *"Hvor længe har I hver især været med?"*, da jeg ønsker konkret viden omkring dem, såsom alder, hvad de på nuværende tidspunkt laver, og hvor længe de har været med i Unge Skaber Håb.

De efterfølgende spørgsmål er bygget op omkring de fokusområder, der danner basis for specialet. Da der bliver sondret mellem de nuværende og tidligere deltagere i Unge Skaber Håb, er der i de forskellige interviewguides differentieret i spørgsmålene. Strukturen er bygget op omkring hovedspørgsmål med forskellige tillægsspørgsmål, som jeg kan benytte mig af, i tilfælde af at de unge ikke selv kommer omkring mit interessefelt, eller hvis samtalen går i stå. Der er heller ikke en fasttømret kronologi i spørgsmålene, for hvis informanterne selv kommer ind på nogle af punkterne, flyder samtalen blot i den retning, således at samtalen og interaktionen ikke bliver afbrudt unødigt. Spørgeguiden er mere en rettesnor i forhold til at sikre, at informanterne kommer omkring spørgsmålene, end en kronologisk besvarelse. Den er således heller ikke retorisk bindende - der er ingen krav til, at spørgsmålene bliver stillet på en bestemt måde på et bestemt tidspunkt i interviewet. Den nedenstående gennemgang af de to fokusgruppers spørgeguide viser,

hvilke overvejelser der er forbundet med de nedskrevne spørgsmål, altså hvilken viden jeg ønsker at indsamle.

Spørgeguide: De nuværende deltagere i Unge Skaber Håb

Hvad betyder det for jer personligt at være med i Unge Skaber Håb?

Dette spørgsmål bliver stillet for at høre deres umiddelbare mening om det at deltage i Unge Skaber Håb. Deres umiddelbare svar angiver, hvad der fylder hos dem hver især, når de tænker på Unge Skaber Håb. Den underliggende undren, som jeg søger besvaret, er, hvordan de oplever at være en del af fællesskabet, og hvad det betyder at dele deres personlige historie.

Hvad sker der for tiden i Unge Skaber Håb? Og hvad tænker I om det?

Da deltagerne har været en del af Unge Skaber Håb i forskellige tidsrum, kan det være interessant at se, hvilke aktiviteter, de mener, definerer det, som de er optagede af. Jeg ønsker indsigt i, hvordan de opfatter de to grundelementer i Unge Skaber Håb, altså fællesskabet og formidlingsvirksomheden i det forebyggende regi.

Hvad betyder det for jer at arbejde med jeres livshistorie og at fortælle den?

Her er det bearbejdningsprocesserne og dermed de andre deltagere i Unge Skaber Håb og forebyggelseskonsulentens indflydelse på disse, der er interessante. De unges oplevelse med at finde ind til de budskaber, de ønsker at formidle, og hvordan det opfattes at formidle dem.

Hvilken betydning har Elisabeth for jer personligt?

Forebyggelseskonsulentens navn er Elisabeth, og i interviewsituationen vælger jeg at benytte hendes navn i stedet for titel. Dette spørgsmål beror på en nysgerrighed for at identificere metoden Ung-til-Ung, både internt og eksternt, gennem de unges opfattelser af forebyggelseskonsulentens handlinger.

Spørgeguide: De tidligere deltagere i Unge Skaber Håb

Hvad betød det for jer personligt at være med i Unge Skaber Håb?

Dette spørgsmål bliver stillet for at høre deres umiddelbare mening om det at deltage i Unge Skaber Håb. Deres umiddelbare svar angiver, hvad der fylder hos dem hver især, når de tænker på Unge Skaber Håb. Jeg søger viden om fællesskabets påvirkning, og hvad det har betydet for dem at dele deres personlige historie.

Hvad betød det for jer at arbejde med jeres livshistorie?

Her er det bearbejdningsprocesserne og dermed de andre deltagere i Unge Skaber Håb og forebyggelseskonsulentens indflydelse på disse, der er interessante. De unges oplevelse med at finde ind til de budskaber, de ønsker at formidle, og hvordan det opfattes at formidle dem.

Hvad tog I med videre fra tiden som aktive deltagere i Unge Skaber Håb?

Dette spørgsmål bliver stillet for at spore påvirkningen af både fællesskabet og formidlingen efter et stykke tid. Jeg stiller dette spørgsmål for at sammenligne deres udsagn med de nuværende aktives opfattelse af, hvad det betyder at være med i Unge Skaber Håb, og hvordan det ser ud i retroperspektiv.

Lokalitet

Lokaliteten er vigtig at have i mente i forhold til at være bevidst om, at den muligvis spiller ind på selve samtalen. De elementer, der er i spil, er social genkendelighed, tryghed og tilgængelighed (Halkier 2008: 36). I nærværende projekt bliver de to fokusinterview afholdt to forskellige steder.

Fokusgruppeinterviewet med de tidligere deltagere i Unge Skaber Håb bliver afholdt på universitetet. Jeg vurderer, at informanterne fint vil kunne mødes der. Af logistiske grunde såsom tidspunkt, alarm og tilgængelighed bliver et gruppelokale på universitet således rammen omkring interviewet. Interviewet med de nuværende aktive unge bliver afholdt i det lokale, som Unge Skaber Håb bruger til torsdagssamlingerne. Ved at mødes i dette lokale formoder jeg, at de unge vil opleve en tryghed, som kan understøtte samtalsflow.

Moderatorrollen

Det er væsentligt at pointere, at når mennesker samles til et fokusgruppeinterview, vil det være nødvendigt med en vis styring, for at interviewet kan opfylde dets formål. Intervieweren, også kaldet moderatoren, er ansvarlig for at sætte rammen for interviewet.

Moderatoren har, som skrevet ovenfor, bestemt, hvordan spørgsmålene skal stilles, og hvordan processen med fokusgruppeinterviewet skal forløbe, men det, som han eller hun ikke kan bestemme eller styre på forhånd, er, hvordan den sociale interaktion mellem deltagerne forløber. Udover at skulle lytte til informanterne er det derfor vigtigt, at interviewer holder øje med dynamikken mellem informanterne og er med til at muliggøre en

social interaktion, der åbner for dialogen. Det vil sige, at moderatoren skal være i stand til at facilitere en samtale mellem informanterne ved at afkode de ting, der sker mellem informanterne, og derefter støtte og stimulere den sociale interaktion i rummet. Dette kan se forskelligt ud, alt efter hvilken gruppe mennesker der er samlet. At understøtte den sociale interaktion er en vigtig opgave for interviewer, for ellers risikeres det, at deltagerne ikke interagerer med hinanden i forhold til at kommentere og diskutere med hinanden. Den sociale interaktion danner basis for hele samtalen og er dermed afgørende i forhold til den mængde empiri, der genereres (Halkier 2008:49).

Moderatoren afgør også graden af formalitet (Morgan 1997:6). Derfor har det betydning, hvilket tøj jeg som moderator har på, hvordan jeg deltager i samtalen, det vil sige, hvilket sprog jeg bruger, og hvordan jeg ellers interagerer med gruppen, både verbalt og non-verbalt. I bestræbelserne på at få informanterne til at føle sig trygge og dermed have lyst til at tale om private emner, bliver der under respondenternes ankomst og indledningsvist i introduktionen til fokusgruppeinterviewet skabt en afslappet stemning gennem smalltalk. Det er endvidere moderatorens rolle at sikre, at de forskellige spørgsmål bliver besvaret, og at samtalen glider. Dette kan være en udfordring i grupper, hvor der f.eks. er en person, der taler meget, og en som ikke siger ret meget. Her er det kunsten at få balance i samtalen, uden at den talende føler sig afbrudt, og uden at den stille føler sig for presset (Halkier 2008:50). Derfor har jeg fokus på at stille spørgsmål som "kan du genkende det?", eller "hvad tænker du om det?", hvis nogle af informanterne ikke selv byder ind med svar.

Adgangen til feltet

Igennem min praktiktid har jeg været kollega med forebyggelseskonsulent, og hun har i forbindelse med specialet været en gatekeeper i forhold til informanterne. Gatekeeper er betegnelsen for en person, som kontrollerer adgangen til det givne felt. Gatekeeperen er derfor magtfuld og kan til tider have sin egen dagsorden i forhold til, hvordan undersøgelsen skal udformes (Jupp 2006). Gatekeeperen er en central brik i forhold til udvælgelsen af informanter til nærværende speciale. Udvalgelseskriterierne for de to fokusgrupper er beskrevet nedenfor. Ud fra de fremlagte kriterier har forebyggelseskonsulent fundet frem til otte unge; fire til gruppen af tidligere Unge Skaber Håb-medlemmer, og fire som på nuværende tidspunkt er tilknyttet Unge Skaber Håb. Desuden deltager hun selv som informant i det kvalitative interview.

Til fokusgruppeinterviewet med de tidligere medlemmer af Ung Skaber Håb vælges informanterne ud fra følgende kriterier: De er unge, som ikke længere hverken deltager i torsdagssamlingerne eller holder foredrag. Det er minimum et år siden, de var tilknyttet som aktive i gruppen. De kan stadig have et løst tilhørsforhold til gruppen forstået på den måde, at de deltager ved julearrangementer osv. Denne gruppe informanter er valgt for at belyse deltagelsen i Unge Skaber Håb i retroperspektiv.

Til fokusgruppeinterviewet med de nuværende aktive medlemmer af Ung Skaber Håb vælges informanterne ud fra følgende kriterier: De er unge, der på nuværende tidspunkt er aktive i gruppe Unge Skaber Håb, det vil sige, de kommer hver torsdag til fællesskab, og de er aktive formidlere af deres livshistorier. Disse er valgt for at give et indblik i, hvordan det er at være midt i fællesskabet, på et tidspunkt hvor det antages, at både den interne og eksterne Ung-til-Ung-metode kan påvirke dem.

Opsummering

Dette kapitel har omhandlet den metode og de interviewformer, som ligger til grund for specialets proces. Grounded Theory-tilgangen er inspirationskilden til dataindsamlingen og bearbejdningen deraf. Tilgangen er en induktiv tilgang, hvor teorien er grundfæstet i subjekternes egne erfaringer, forklaringer derpå og forståelser af givne fænomener. Målet med Grounded Theory-tilgangen er derfor ikke blot at verificere eller beskrive fænomener, men at generere forklaring ud fra empirien. Med den symbolske interaktionisme og pragmatismen som videnskabsteoretisk ståsted søger Grounded Theory-tilgangen ikke blot at beskrive en samfundstilstand, men yderligere at bidrage med fremadrettede bud på ændringer. Gennem tilgangens fire grundregler om opdagelse, forklaring, fremkomst og matrix-processer udvikles teorier om menneskers handlinger. Denne tilgang er eksplorativ, og dataindsamlingen beror på subjekternes egne erfaringer og forklaringer, således at forskerens forforståelse træder i baggrunden og slutteligt, at der konstant forekommer en vekselvirkning mellem dataindsamling og analyse.

Som nævnt indledningsvist er dette speciale inspireret af Grounded Theory-tilgangen, hvilket vil sige, at det ikke følger tilgangens metoder til punkt og prikke. Specialet er inspireret af elementet *opdagelse og ikke verifikation*, hvilket betyder at jeg trods kendskab til gruppen Unge Skaber Håb bestræber mig på at lade min forforståelse træde i baggrunden, således at jeg frit og åbent kan fordybe mig i de data, der genereres. Det betyder, at Grounded Theory-tilgangens induktive og kvalitative tilgang vil blive benyttet i undersø-

gelsen af informanternes erfaringer, hvilket har fået et konkret udtryk i et enkelt semi-struktureret interview og to fokusgruppeinterview, som er baseret på de spørgsmål, der dækker specialets interessefelt.

Der bliver ikke genereret ny teori på baggrund af empirien, og dermed træder jeg væk fra GroundedTheory-tilgangens metode. Jeg vil dog igennem den induktive empiriske analyse identificere fællestræk hos informanterne, som dermed udgør særlige interessepunkter i de teoretiske diskussioner. På den måde bliver det stadig med udgangspunkt i empirien, at teori udfoldes. Jeg formoder, at de unge er mere beskrivende end forklarende i deres samtale med hinanden, og derfor vælger jeg at inddrage kendt teori til belysning af udvalgte områder, hvor der er behov for forklaring.

3. DEN EMPIRISKE ANALYSES GRUNDLAG OG FUND

I gennem dette kapitel vil jeg vise, hvordan jeg griber analyserne an, give en dybdegående beskrivelse af Unge Skaber Håb ud fra et interview med forebyggelseskonsulenten og dernæst en kort præsentation af de otte informanter. Kapitlet indeholder den empiriske analyse, og jeg præsenterer de empiriske fund, som, jeg vurderer, bidrager til besvarelsen af problemformuleringen. Kapitlet afsluttes med en opsummering, der leder op til tre spørgsmål. Disse spørgsmål vil jeg i det efterfølgende kapitel diskutere teoretisk med henblik på at forklare nogle af de unges opfattelser, som jeg har analyseret gennem den empiriske analyse.

Optagelse og transskription af interview

For at kunne arbejde bedst muligt med empirien bliver interviewene optaget med henblik på transskription. Optagelse af fokusgruppeinterviewet har i høj grad sin berettigelse ved, at det i selve interviewsituationen ikke vil være muligt både at notere, hvad deltagerne præcist siger, og hvem der siger det. Det ville endvidere afbryde det samtaleflow, der gerne opstår i et fokusgruppeinterview, hvis moderatoren hele tiden må bede deltagerne om at stoppe op, således at hun kan tage noter. Et af fokusgruppeinterviewets anvendelsesmuligheder er at opnå indblik i, hvorledes mening bliver konstrueret i den kollektive samtale. Dette kræver, at det er muligt for moderatoren at høre, hvem der siger det, og samtidig hvordan det siges. Hvis moderatoren sidder med en blok papir og skriver noter til interviewet, vil det ikke være muligt at notere de sproglige nuancer og det toneleje, der viser sig i interviewet (Bryman 2004:348-349).

Transskriptionen

I det induktive arbejde med empirien, vil stemningen blive noteret undervejs i transskriptionerne, enten der hvor der bliver grint, eller hvor der bliver helt stille, da reaktionerne på udtagelserne i sig selv siger noget om de andres opfattelse af det sagte. Grundet anonymitet er informanternes navne ændret, vel vidende at informanternes personlige erfaringer og måder at udtrykke sig på muligvis vil skabe genkendelighed, hvis andre fra Unge Skaber Håb læser specialet.

Præsentation af Unge Skaber Håb

Dette speciales empiriske omdrejningspunkt er unge, som enten deltager eller har deltaget i gruppen Unge Skaber Håb. I det følgende afsnit beskrives Unge Skaber Håb ud fra et interview med forebyggelseskonsulenten, som er leder af Unge Skaber Håb.

Ifølge forebyggelseskonsulenten ændrede man i år 2000 metode i det forbyggende arbejde med de unge i Aalborg Kommune. Unge Skaber Håb startede under navnet Formidlingsgruppen og var udtryk for et ønske om at skabe bro mellem de unge og de behandlingstilbud, der er i kommunen. De unges livserfaringer blev inddraget i det forebyggende og opsøgende arbejde, og på den måde blev de unge frivillige medarbejdere i kommunen. Unge Skaber Håb er således ikke et behandlingstilbud, men en del af det forebyggende arbejde i kommunen.

Forebyggelseskonsulenten fortæller, at målgruppen er unge mellem 16 og 25 år, der er vokset op i dysfunktionelle familier. Det kan være, at de er opvokset i misbrugshjem, at de selv har været ude i misbrug af forskellig karakter eller på anden vis har haft det svært i barn- og ungdommen. Ifølge forebyggelseskonsulenten er deltagerne i Unge Skaber Håb ”gråzone-unge”², det vil sige unge, som mistrives i stilhed. Derfor arbejdes der målrettet på, at fællesskabet kan være med til at modvirke ensomhed. Ifølge forebyggelseskonsulenten aftager følelsen af at være alene i verden gradvist, som tilliden til de øvrige unge og/eller forebyggelseskonsulenten vokser. Forebyggelseskonsulenten beskriver, hvordan idéen til Unge Skaber Håb opstod, fordi hun observerede den positive effekt af at dele deres erfaring:

”Jeg havde to i Ungerådgivningen³ og spurgte, om ikke de ville mødes en eftermiddag. Så mødtes de, og der kunne de dele erfaringer med hinanden og fik en oplevelse af ikke at være alene: ’Det er rigtigt, det jeg siger, det er rigtigt, det jeg har oplevet’. Mens den ene fortalte, sad den anden bare og nikkede; ’ja, det her det kender jeg godt’. De situationer, hvor vi andre tænker, ’det er fuldstændig vanvittigt, at de er vokset op under de vilkår’, så sad de bare og nikkede. De

² Står ofte helt alene med deres problemer. De bebrejder sig selv, at de ikke er perfekte og påtager sig i alt for høj grad ansvaret for deres mistrivsel, ligesom de alene ser det som deres ansvar at finde en vej ud af elendigheden (Nielsen 2011:6).

³ Et gratis kommunalt tilbud til unge, der har det svært med sig selv eller familien.
www.aalborgkommune.dk/Om_kommunen/institutioner-og-specialtilbud/Center-for-voksne/Ungeraadgivningen/Sider/Ungeraadgivningen.aspx set 20.5.2014

gik ud af døren med oprejst pande, for de syntes sig mere rigtige og ikke udenfor.” (Forebyggelseskonsulenten)

Der er to grundelementer i Unge Skaber Håb, formidlingsvirksomheden og torsdagsfællesskabet, og i det følgende afsnit vil de blive præciseret ud fra interviewet med forebyggelseskonsulenten.

Formidlingsvirksomheden består i, at de unge med udgangspunkt i eget liv holder foredrag i forskellige sammenhænge. Det kan eksempelvis være for en folkeskoleklasse, i gymnasiet, i fritidscenter, på seminariet, for socialrådgivere eller andre instanser, hvor det er relevant at opnå indsigt i, hvordan de unge har oplevet at vokse op i socialt belastede familier. Ifølge forebyggelseskonsulenten er metoden, der ligger til grund for denne formidlingsvirksomhed - som det er beskrevet i indledningen - ekstern Ung-til-Ung. Den respons, som forebyggelseskonsulenten hører fra de unge, der holder foredrag, er, at de oplever sig set og hørt, de bliver rost og anerkendt. Hun fortæller:

”Det er ikke bare at fortælle sin livshistorie. Det, vi ved, er, at den, der fortæller sin historie, får noget ud af det, fordi der sker en helingsproces og får en følelse af stolthed, og man får en masse ud af, at der er mange, der fortæller en, at man er dygtig. En flok på 20 socialrådgivere der siger ’Ej, Gud, har det været sådan’ og får gåsehud. De unge bliver set, hørt og mødt, noget af det som har været grundlæggende problemstillinger i deres opvækstvilkår, som er det basale i forhold til et barns normale udvikling, det får de faktisk på det her.” (Forebyggelseskonsulenten)

Forebyggelseskonsulenten oplyser, at hun bruger motivationsarbejde som metode i forhold til at skabe rum og rammer for, at de unge kan blive parat til at fortælle om sig selv og de problemstillinger, de har. Det vil sige, at hun engagerer sig i de unge og møder dem med den tilgang, at de har noget at bidrage med til fællesskabet og på sigt til formidlingsvirksomheden. Motivationsarbejde handler om at bygge en relation til de unge. Dermed opnår forebyggelseskonsulenten mulighed for at assistere dem i at finde frem til kernebudskaberne i deres livshistorie, således at de bliver skarpe på, hvad de skal sige og til hvem. Ifølge forebyggelseskonsulenten er det hende, der bestemmer, hvornår de unge er klar til at holde foredrag. Det er en beslutning, hun baser på overvejelser omkring de unges grænser:

"Det er mig, der går ind og bestemmer, at måske er de for dårlige til at komme ud og formidle. Har de ikke styr på det, så kommer de ikke af sted. Nogle har måske gået i gruppen en tre-fire år, før de kommer ud og formidler. Mit hovedansvar her det er at passe på de unge, så de ikke kommer til at overskride deres egne grænser, for jeg ved jo, at de er grænseløse qua de opvækstvilkår, de har haft. [...] De skal komme ud med nogle tydelige budskaber, hvad er meningen med at fortælle sin historie for ellers bliver det sådan lidt social prostitution." (Forebyggelseskonsulenten).

Ifølge forebyggelseskonsulenten er det således vigtigt, at de unge er klar til at formidle deres historie, inden de kommer ud. Det vil sige, at de har styr på budskabet og på, hvordan de deler deres historie, så deres grænser ikke overskrides.

Det andet element i Unge Skaber Håb er **Torsdagsfællesskabet**.

For at have fællesskab med hinanden og forberede sig til at holde foredrag mødes de unge hver torsdag. Det er ifølge forebyggelseskonsulenten forskelligt, hvad der foregår om torsdagen, men det starter altid med et måltid mad og en runde, hvor de unge deler, hvad der er sket siden sidste torsdag. Ifølge forebyggelseskonsulenten afhænger indholdet af, hvad de unge er optaget af, og det er ikke altid det samme på tværs af fællesskabet. De unge, der skal ud og holde foredrag, arbejder på foredragets indhold og tilpasning til det publikum, der skal høre det. Der er forskel på, hvilke budskaber de fortæller andre unge, og hvad de kommunikerer til professionelle. Der kan være andre unge, hvis behov blot er at mødes og hænge ud med andre unge og tale om forskellige temaer eksempelvis det "at have ondt i livet". Nogle gange beder de unge om at få lidt undervisning. Forebyggelseskonsulenten kommer med et par eksempler på temaer:

"Nogle gange beder de om undervisning. Så har vi måske en inde og fortælle omkring misbrug, fordi de vil gerne have en forklaring på, 'hvorfor far og mor de vælger en flaske vin frem for mig, ergo må jeg være mindre værd end en flaske vin'. [...] Eller undervisning om forsvarsmekanismer eller andre temaer." (Forebyggelseskonsulenten).

Ifølge forebyggelseskonsulenten er Unge Skaber Håb med til at dække basale behov som mad og drikke, men også behovet for fællesskab. Hun fortæller endvidere, at når de unge får mad og en varm trøje, viser erfaringen, at det er nemmere at tale om livets svæ-

re udfordringer. Torsdagsfællesskabet er ifølge forebyggelseskonsulenten med til at danne fælles identitet. Dette sker ved, at de har deres egne trøjer med logo, de mødes et fast sted, de har deres egne brætspil, de har en Facebookgruppe osv. Alt sammen dele, der gør, at de hører til fællesskabet.

Forebyggelseskonsulenten fortæller, at da gruppen i sin tid startede, hed den "Formidlingsgruppen", men de unge har selv valgt at ændre navnet til "Unge Skaber Håb".

"De kaldte sig selv Unge Skaber Håb, fordi de siger, den forskel det gjorde for dem, da de fandt ud af at der var andre muligheder i livet end sidde fast på den her måde, det er håbefuldt. Det giver en følelse af, at livet kan være anderledes, og det fællesskab, man får bygget op i Unge Skaber Håb, er lidt som en alternativ familie." (Forebyggelseskonsulenten).

Unge Skaber Håb er ikke en behandlingsgruppe, det vil sige, der er ikke professionel terapi forbundet med gruppen, men forebyggelseskonsulenten fortæller, at hun er i tæt samarbejde med de behandlende tilbud i kommunen. Det betyder, at der, hvor hun vurderer, at behandling vil være givtigt for den unge, henviser hun videre. Hun har ingen myndighed, men kan altid foreslå de unge at tale med deres sagsbehandler. Ifølge forebyggelseskonsulenten er der tre regler i Unge Skaber Håb: De unge må ikke opmuntre til misbrug. De må ikke stigmatisere og marginalisere hverken uden for eller inden for gruppen. Og der er tavshedspligt de unge imellem.

Ifølge forebyggelseskonsulenten er målet med Unge Skaber Håb, at de unge bliver gode samfundsborgere, der kan komme ud og søge uddannelse og job, så de bliver voksne mennesker, der kan tage vare på dem selv.

Præsentation af informanterne

Informanterne til nærværende projekt deltager, som skrevet, i to forskellige fokusgruppe-interview. Det følgende er en kort præsentation af de otte informanter for at give et indblik i Unge Skaber Håbs målgruppe. Præsentationerne er inddelt i to dele og er baseret på interviewene. Den første del er præsentationen af de nuværende deltagere i Unge Skaber Håb efter følgende struktur: navn, alder, hvad de laver i dag, barndomshjem og hvor længe, de har været med i Unge Skaber Håb. Dernæst følger præsentationen af de tidligere deltagere, der følger denne struktur: navn, alder, hvad de laver i dag, barndomshjem, hvor længe de var med, og hvor længe det er, siden de stoppede som aktiv i Unge Skaber Håb.

Nuværende aktive deltagere i Unge Skaber Håb

Mette

Mette er 22 år og er i gang med at tage en HF. Ifølge Mette var hendes mor alkoholiker, og de har boet på Sjælland, i Grønland og mange andre steder. Mette har været en del af Unge Skaber Håb de sidste fem-seks år.

Heidi

Heidi er 19 år og er elev på produktionsskolen, men har søgt læreplads i en børnehave. Ifølge Heidi er hun vokset op i et misbrugshjem og har selv været misbruger. Heidi har været med i Unge Skaber Håb i fire måneder.

Anders

Anders er 18 år og går på produktionsskolens teaterhold. Ifølge Anders er han vokset op i et hjem med børnevold og alkoholmisbrug. Han har været med i Unge Skaber Håb i fire år.

Hans

Hans er 19 år og går på Aalborg Tekniske Gymnasium samtidig med, at han arbejder som programmør. Ifølge Hans har hans opvækst været præget af meget ensomhed grundet en alkoholiseret mor og en fraværende forretningsdrivende far. Han har været en del af Unge Skaber Håb i ca. fem år.

Tidligere deltagere i Unge Skaber Håb

Anna

Anna er 24 år og arbejder som social- og sundhedshjælper. Ifølge Anna er hun vokset op i et hjem med en far, som drak og kørte psykisk terror på hende.

Hun var del af Unge Skaber Håb i otte år. Det er to år siden, hun stoppede i Unge Skaber Håb.

Camilla

Camilla er 32 år og læser til pædagog. Ifølge Camilla er hun vokset op med en mor, der altid har drukket meget. Hendes brødre, som har en anden far end Camilla, blev fjernet fra hjemmet. Camilla har boet flere forskellige steder gennem opvæksten. Camilla har haft en voldelig kæreste, som endte med at få en fængselsdom for det, han har udsat Camilla for. Hun var med i Unge Skaber Håb i ca. seks år, og det er to år siden, hun stoppede i Unge Skaber Håb.

Nathalie

Nathalie er 31 år og selvstændig. Ifølge Nathalie er hun gennem folkeskolen blevet mobbet på det seksuelle plan f.eks. kaldt ludder osv. Hun har været med i Unge Skaber Håb i ca. seks år, og det er et år siden, at hun stoppede.

Line

Line er 32 år og uddannet pædagog. Ifølge Line er hun vokset op i et hjem med alkoholmisbrug og psykisk sygdom, har oplevet omsorgssvigt og været anbragt uden for hjemmet. Hun var med til at starte Unge Skaber Håb og var en del af gruppen i ca. otte år. Det er ca. fem år siden, at hun stoppede.

Disse otte unge udgør et udsnit af de unge, som gennem tiden er eller har været tilknyttet Unge Skaber Håb. Det er unge, som alle har oplevet svigt i barndommen i form af svigt fra deres nærmiljø. De er opvokset i dysfunktionelle hjem, og dette har medført ensomhed og isolation for de fleste af de unge. Deres tilknytning til fællesskaber har været minimal, fordi der har været særlige forhold i hjemmene, der har krævet deres tilstedeværelse. Ifølge forebyggelseskonsulenten har de unge, der er med i Unge Skaber Håb, erfaret, at livet ikke er bestemt på forhånd af deres svære barndom, men at der er håb for fremtiden, og det er det, der motiverer dem til at holde foredrag og dermed deltagelse i det forebyggende arbejde.

Analyse: De Unges opfattelser af fællesskabet og formidlingsvirksomheden

I denne analyse fremstilles de empiriske fund i to overordnede kategorier. De unges opfattelser af fællesskabet og de unges opfattelser af formidlingsvirksomheden. Disse to kategorier hjælper mig på vej i besvarelsen af problemformuleringen:

”Hvordan er fællesskabet i projektet Unge Skaber Håb medvirkende i deltagernes socialiseringsproces?”

Som skrevet tidligere er specialet inspireret af Grounded Theory-tilgangen, og derfor er analysen induktiv. Jeg vil med udgangspunkt i Grounded Theory-tilgangens principper om *Opdagelse aldrig verifikation* og *Fremkomst aldrig tvang* analysere empirien. Det betyder, at min for forståelse, ligesom ved empiriindsamlingen, skal holdes i baggrunden, og at jeg stiller spørgsmålet ”Hvad sker der i empirien?”.

Den praktiske fremgangsmåde i bearbejdningen af empirien

Grounded Theory-tilgangen arbejder med tre kronologiske kodningsbegreber. Den første proces er *Åben kodning*. Her bliver data undersøgt, sammenlignet og ordnet i løse kategorier. Efter denne proces følger *aksial kodning*, hvor empirien bliver sat sammen igen efter den åbne kodning på nye måder og med forbindelser mellem de forskellige kategorier. Den sidste del af kodningsprocessen er *selektiv kodning*, som er udvælgelsesprocessen, hvori undersøgelsens kernekategorier vælges (Bryman 2004:402).

I nærværende projekt betyder det, at transskriptionerne bliver printet ud og gennemlæst, og der, hvor der er en umiddelbar kobling mellem undersøgelsesspørgsmålene og informanternes udsagn, bliver det noteret ned og kategoriseret f.eks. fællesskab, familie, hjælpe andre, formidling osv. I et særskilt dokument bliver informanternes citater samlet i de forskellige kategorier, og det noteres, hvem citatet kom fra. Den næste fase består i at raffinere disse noter og temaer i overordnede fremstillinger af empirien i forhold til undersøgelsesspørgsmålene *Hvordan opfatter de unge det interne fællesskab i Unge Skaber Håb?* og *Hvordan opfatter de den eksterne formidlingsvirksomhed?*

Disse to spørgsmål danner rammen for analysen og tjener som to overordnede kategorier med hver deres underafsnit. Afsnittene præsenteres i følgende rækkefølge:

De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb

- Et fællesskab, der tager udgangspunkt i de unges liv og følelser
- En familiær tilknytning
- Genkendelse af eget liv i andres historie giver sprog for personlige oplevelser

De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden

- De unges ønske om at hjælpe andre
- Foredragets påvirkning af de unge selv

Opsummering

- De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb
- De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden

De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb

Den interne Ung-til-Ung-metode har fokus på de processer, der sker mellem de unge i Unge Skaber Håb. I dette afsnit vil jeg vise, hvordan de unge opfatter det at være en del af fællesskabet. Hvordan beskriver de unge selv betydningen af at være en del af fællesskabet, og hvordan hjælper deltagelsen dem i forståelsen, bearbejdningen og formidlingen af deres livshistorie?

Et fællesskab, der tager udgangspunkt i de unges liv og følelser

Ifølge de unge er der stor forskel på, hvordan de havde det med at starte i Unge Skaber Håb. Nogle af dem forbinder starten med frygt og følelsen af at være alene i verden, mens det for andre bare var indgangen til at få nye venner eller en chance for at medvirke til, at andre børn og unge ikke skal igennem de samme svære ting som dem selv. Der viser sig en forskel i, om de unge har været en del af opstarten af Unge Skaber Håb, hvor fokus dengang primært var på det at formidle deres livshistorie. Ifølge de unge selv samledes de dengang kun i forbindelse med foredrag og havde således ikke noget torsdagsfællesskab. De personer har, før de kom i Unge Skaber Håb, været i forskellige behandlinger for at arbejde med deres barndom, og dermed var de klar til at holde foredrag. For de fleste af dem, som på nuværende tidspunkt er en del af gruppen, forholder det sig anderledes. De fortæller, at de først og fremmest skal arbejde med deres livshistorie for at blive klar til at stå foran fremmede mennesker og fortælle den. Hans' vej ind i fællesskabet er et eksempel på, hvordan udviklingen fra at kun at deltage i torsdagssamlingerne og til at holde foredrag kan være lang. Han beskriver det således:

"Jeg sagde ingenting overhovedet, jeg sad bare med hue på, helt gemt væk. Jeg kunne ikke engang præsentere mig, sige ja eller nej, jeg kunne bare nikke. Jeg havde det ikke så godt, men jeg kom, og jeg kom hele tiden, hver eneste gang, men det var meget mærkeligt i starten. [...] Nu så jeg jo ikke rigtig nogen mennesker, og jeg var meget ensom, så bare det at se ægte mennesker, der bevægede sig og var i live, det var helt mærkeligt. Jeg sad jo bare derhjemme og lavede absolut ingenting, så bare det at komme ud og se nogle mennesker en gang om ugen, det var rigtig fedt."
(Hans 19 år, pt. aktiv).

For Hans var starten i Unge Skaber Håb et møde med "ægte mennesker", det at interagere med dem, om end på et minimalt niveau, var med til at rykke Hans tættere på fællesskabet. For Camilla var det at opleve tilknytning til et fællesskab over længere tid det vigtigste, hun tog med fra tiden i Unge Skaber Håb:

"Set i bakspejlet, det at jeg have formået at have en tilknytning til det samme sted i seks år og de samme mennesker, det tror jeg for mig har været den vigtigste læring i det her! Fordi jeg er gerne sådan en, der bare stifter en relation, og når de så bliver lidt sure på mig, så går jeg bare videre, så finder jeg nogle andre nogen. Så det tror jeg, er det vigtigste for mig." (Camilla 32 år, stoppede for to år siden).

Det går igen i flere af fortællingerne, at det at fortælle sin personlige historie internt i Unge Skaber Håb er blevet en øjenåbner for flere af de unge. De opdager, at de ikke er de eneste i verden, der har haft det svært i barndommen. For nogle resulterer det i et opgør med forventningen om altid at skulle være glade. Andre oplever at blive del af en social sammenhæng, hvor det er okay at tale åbent og ærligt om barndomssvigt og nutidskonsekvenser deraf, som er smertefulde. I samtalerne omkring deres livshistorie er det gået op for nogle, at deres opvækst har været unormal. Flere af de unge udtrykker direkte, at denne erkendelse har medført en proces, hvor de unge i fællesskab arbejder hen imod nye normalitetsforståelser.

"Det har givet mig bedre styr på, hvordan et normalt liv burde ha' været. Det har hjulpet mig, efter at jeg har fået forstået, hvordan en normal hverdag eller liv og opvækst burde ha' været, så har det hjulpet mig med at tage mig

sammen til at prøve at skabe det for mig selv, ved at cutte de ender af, som har været dårlige, selvom nogle af dem har været meget store at cutte af.”

(Anders, 18 år, pt. aktiv).

De unge, som nu selv er blevet forældre, fortæller, at de er blevet opmærksomme på, hvordan deres egne børn skal vokse op. De udtrykker et ønske om, at deres børn i hvert fald ikke skal gennemleve de samme svigt hjemme i familien eller i skolen.

De unge beretter alle om en barndom med oplevelser af svigt af forskellig art, og de fortæller om, hvordan de som børn ikke blev set eller hørt. Flere af de unge beretter om, hvordan deres dagligdag var præget af mange huslige opgaver, pasning af mindre søskende, indkøb af alkohol til forældrene og derudover pasning af skolearbejde. De mindes ikke, at deres egne behov, end ikke de basale behov for mad og drikke, blev prioriteret særlig højt. De unge fortæller, at runden torsdag eftermiddag, hvor alle deler, hvordan de har det, betyder rigtig meget for dem. De fremhæver, at det giver dem fornemmelsen af, at de betyder noget for hinanden og for forebyggelseskonsulenten. For Anna betød det helt konkret, at der blev skabt en tryghed:

”Det der med at man var sammen, og vi havde sådan en runde, hvor man lige fortalte om, hvordan man havde det den dag, og hvad der var på hjerte, hvad man lige gik og tænkte på, hvad der fyldte i ens liv, og så var der bare nogle, der gerne ville lytte og høre og interesserede sig for ens liv også. Det gav en tryghed.” (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

Denne fornemmelse af tryghed, og at nogle vil lytte til en, bliver genkendt hos flere af de unge. De fortæller videre, at de kan komme ind en torsdag og være i dårligt humør, men gå derfra glade, fordi nogle lytter til det, der fylder den dag. En af de unge beskriver, hvordan hendes deltagelse i Unge Skaber Håb medførte en helt ny oplevelse:

”Det betød også rigtig meget at mærke, at der var nogen, der holdt af en. At man betød noget for nogen, og det havde jeg ikke rigtig følt, førend jeg kom ind i den her gruppe, så på den måde har det haft stor betydning.” (Mette 24 år, pt. aktiv).

De unge opfatter fællesskabet i Unge Skaber Håb som mere end blot en social samling af unge. De fortæller om, hvordan relationerne til hinanden har indvirkning på, hvordan de begynder at opfatte sig selv, deres livshistorie, og hvordan de ser på nutiden og fremtiden.

En familiær tilknytning

Det fremgår af de unges beskrivelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb, at de opfatter fællesskabet som noget familiært. Den primære familiære relation udtrykkes i retning af forebyggelseskonsulenterne, som bliver tituleret både som "mor", "bedstefar" og "forældre". Der er sammenhænge, hvor de fungerer som opdragere ved at sikre orden og tryghed i gruppen, men der udvises også stor omsorg, når de unge har en dårlig dag. Heidi fortæller om forebyggelseskonsulentens italesættelse af deres relation, og samtidig hvordan hun udfylder rollen som opdrageren, der udviser omsorg:

"Man kan sige, selvom hun er professionel, så betegner hun os jo som sine børn, så der kommer også noget kærlighed og noget familieagtigt ind over det på den måde. [...] Hun holder os i ørerne og siger, 'så'n og så'n skal det være'. Hun er også god til at se på os, hvis der er noget galt. [...] Jeg har også oplevet, at selvom det egentlig er folk, der har med unge at gøre, så kan de ikke se det på en, men så kommer man herind, og Elisabeth hun kigger på en 'du har en dårlig dag' – ja, det er hun god til." (Heidi 19 år, pt. aktiv).

De nuværende aktive fortæller, at der er opstået et ritual i forbindelse med, at de kommer og går om torsdagen. Når de unge ankommer, bliver de mødt af forebyggelseskonsulenten med et knus, og det samme sker, når de tager af sted. For nogle af de unge er det behageligt og med til at etablere følelsen af at være velkommen og høre til fællesskabet, mens det for andre er underligt. For Anna handler det med en forældrerolle om at skabe orden og tryghed, når alle "søskende" samles:

"Det gav en tryghedsfølelse, at jeg vidste, at der var en mor og far, som kunne træde ind, hvis nogen gik over stregen, så kunne de ligesom sige stop. Det tror jeg ligesom har været en tryghed for mig." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

For de tidligere aktive blev selve interviewsituationen italesat som familiær. De fortæller, at selvom det er fem år siden, de sidst så hinanden, opfatter de det som at mødes med familien. De beskriver familiefølelse som værende en gensidig forståelse for hinandens liv og erfaringer. Det, at de andre, som sidder rundt om bordet, kender til deres forhistorie, gør samværet velkendt og familiært til trods for, at omgivelserne er anderledes. De tidligere deltagere, som nu selv er blevet forældre, tager nogle gange forbi torsdag eftermiddag for at vise deres små børn frem. Dette understøtter følelsen af tilhørsforhold til fællesskabet.

Da Unge Skaber Håb er en organisationsbaseret Ung-til-Ung-gruppe, er det forebyggelseskonsulenten, der leder og har styring med gruppen, men igennem interviewene udtrykker flere af de unge, at hun som person spiller en stor rolle i forhold til bearbejdningen af livshistorierne og deres tilknytning til gruppen. Noget af det, som de unge påskønner, er den måde, de oplever at blive støttet og udfordret på af forebyggelseskonsulenten.

De unge, som på nuværende tidspunkt er en del af Unge Skaber Håb, er glade for hendes skub og støtte:

"Nogle gange så tænker man bare, 'det var bare ikke i dag, du skulle ha' presset mig til at sige, hvad der var galt!' Men når man så tager derfra, så var det faktisk dejligt nok at få det ud, så man ikke bare er alene." (Mette 24 år, pt. aktiv i gruppen).

Ifølge flere af de unge er det arbejde, både den nuværende og tidligere forebyggelseskonsulent gør i forhold til at skubbe de unge og samtidig minde dem om, hvor langt de er nået i deres proces, meget vigtigt for de unge, da det hjælper dem med at huske, hvor langt de er kommet:

"Man glemmer også, hvor man var, da man startede, og hvor langt man er kommet. Både Eisenhardt og Elisabeth er rigtig gode til at pege på en og sige: 'Kan du huske for to år siden dengang', og så står man og ryster på hovedet og griner af sig selv." (Anders 18 år, pt. aktiv).

Genkendelse af eget liv i andres historie giver sprog for personlige oplevelser

Oplevelsen af, at deres følelser ikke er forkerte, og at der er andre, der kan nikke genkendende til dem, er ifølge de unge altafgørende for deres bearbejdningsproces. De fortæller, hvordan det at høre andre genkende deres fortællinger og handlemønstre er medvirkende til, at de tør åbne sig for hinanden, og det nedbryder oplevelsen af at være alene i verden. De oplever at være i et forum, hvor andre unge vil lytte til og opmuntre dem. De fortæller videre, at når de holder de andres historier op som et spejl for deres egen livshistorie, hjælper det dem til at få klarhed over deres egen historie. Ved at fortælle deres egen historie sætter det gang i erindringerne, og flere oplever, at jo mere de fortæller, des flere detaljer kommer der op til overfladen. Camilla beskriver det på denne måde:

"Jeg blev nogen gange opmærksom på, at der var nogle ting, man havde gemt væk, øh, som hjernen jo helt biologisk havde gemt væk." (Camilla 32 år, stoppede for to år siden).

At deltage i Unge Skaber Håb sætter for alle deltagerne forskellige refleksionsprocesser omkring deres opvækst i gang. De reflekterer over, hvilke konsekvenser deres opvækst har på deres liv i dag. Nogle af de unge opfatter det at sætte ord på de oplevelser, de gennemlevende i barndommen, som en stor udfordring. De fortæller, at når de oplever at mangle ord, er der som regel en eller to andre, som kan hjælpe dem. Det, at andre har været i lignende situationer, indgyder både en tryghed og en indsigt i eget liv, og selvom de ikke ønsker, at andre i verden skal opleve det, som de har gennemlevet, giver det en personlig tryghed at vide, at de ikke er de eneste, der har været udsat for de svigt m.m. i opvæksten. De fortæller, at det er nemmere kun at fortælle om, hvordan deres forældre agerede, end at fortælle hvad eksempelvis den manglende omsorg har udløst af følelser hos dem. De unge ser det derfor som en stor styrke ved fællesskabet i Unge Skaber Håb, at de kan hjælpe hinanden med at sætte ord på barndommens oplevelser. Mette siger det således:

"Det er også det med følelser, det er ikke altid nemt at sætte ord på sine følelser, så kan man få hjælp af hinanden, ja man kan se hinanden eller se sig selv i den anden person, og på den måde kan man, 'nåh, hvis det er den måde, personen forklarer, jamen så er det måske også sådan, jeg selv har

det', og så lære sig selv bedre at kende på den måde også." (Mette 24 år, pt. aktiv).

Et andet element i gruppen, som medvirker til, at de unge har gavn af at genkende deres egen historie i andres, er den aldersspredning, som de unge beskriver, der ofte er i Unge Skaber Håb. Aldersspredningen har en betydning, fordi der er nogle at se hen og op til. Når de unge ser hen til dem, som er lidt ældre, spejder de efter, hvordan de agerer i dag, og hvordan de har ændret deres måde at tænke og handle på. For Anne var det at tale med de lidt ældre unge medvirkende til, at hun lærte at tage kontrol over sine handlinger:

"Jeg ville gerne snakke med nogle af dem, som var lidt ældre. [...] Det var godt nogle gange at kunne vende det med nogen, som kunne sige, 'det, der gjorde det hele for mig, var, da jeg gjorde så'n og så'n'. Ikke at det var lige det, jeg skulle, men at man kunne prøve at gå den vej. [...] så kan jeg bedre sige til mig selv: 'Okay, det er de mønstre jeg falder i, og så kan jeg beslutte mig for, om det er noget, jeg vil, kan, acceptere, eller om det er noget, jeg vil prøve at arbejde med'." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

De unge beretter, at det at blive genkendt i hinandens historier er med til at legitimere de følelser og forståelser, de har af sig selv og deres liv. De oplever, at det gør deres egne erfaringer mere virkelige og dermed til genstand for bearbejdning, fordi de kan se, hvordan andre er "kommet videre" i deres liv.

Inden de unge får mulighed for at holde foredrag, fortæller de, at de skal øve sig i Unge Skaber Håbs trygge rammer. Det at påbegynde processen og bearbejdningen af deres livshistorier med henblik på at holde foredrag åbner for erindringer, som var hårde at se i øjnene. Anne siger det således:

"Da jeg så begyndte at snakke om det, så kommer det ekstra voldsomt op. Når der bliver taget hul på det, så er det også vigtigt, at det bliver bearbejdet, og at der er den tid til det. Så de næste par år, hvor jeg skulle gå og bearbejde de her ting, som jeg pludselig åbnede op for, jamen der havde jeg ligesom denne gruppe at komme til og være i." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

Igennem interviewene differentierer de unge mellem det at fortælle om deres liv foran gruppen og ude, når de holder foredrag, hvor det er fremmede, som er publikum. De fortæller, at følelserne får mere plads, når de deler i gruppen, og de er til stede i deres egen historie på en anden måde, end når de holder foredrag. Flere af de unge fortæller, at når de deler deres livshistorie i det trygge forum blandt vennerne i Unge Skaber Håb, får følelserne og i nogle tilfælde også tårerne mere plads. De unge beskriver det som et trygt forum, og derfor tør de åbne sig og fortælle ting, som de tidligere har gået med i det skjulte. Fortroligheden gør, at paraderne sænkes, og de lukker hinanden ind. En af pigerne fortæller, hvordan hun distancerer sig selv til sin livshistorie, når hun holder sit foredrag:

"Jo mere jeg kender folk, jo mere sårbar bliver jeg, så hvis jeg fortæller min livshistorie herinde, så viser jeg også flere følelser, end hvis jeg er ude på en skole, så fortæller jeg den egentlig mere som en historie." (Heidi 19 år, pt. aktiv).

Flere af de unge tilkendegiver, at den respons, de modtager, efter at de har fortalt deres historie i Unge Skaber Håb, har stor betydning for, hvordan de oplever sig set og hørt. Anders husker, med et stort smil på læben, tilbage på første gang, han delte sin historie i gruppen:

"Jeg har aldrig fået så mange klapsalver, hold da kæft." (Anders 18 år, pt. aktiv).

De unge opfatter Unge Skaber Håb som et forpligtende fællesskab mellem unge, og der er en tryghed og tillid, som gør, at Unge Skaber Håb opleves som et godt og givtigt fællesskab at være en del af. Anna beskriver forpligtelsen således:

"Hvis man ikke kommer, så var der nogen, der sagde, 'hvorfor kom du ikke', og så er der nogen, der ringede og sagde, 'er du på vej? Hvorfor er du her ikke?', eller også spurgte de i hvert fald næste gang, 'hvorfor var du der ikke?' Så der var nogen, der holdt en fast i det også. Det var rigtig godt." (Anna 24 år, stoppede for to år siden)

De unge opfatter det at komme om torsdagen som vigtigt, og opmærksomheden og indlevelsen fra de andre anser de som positiv.

De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden

Den eksterne del af Ung-til-Ung-metoden omhandler formidlingsdelen uden for Unge Skaber Håbs torsdagssamlinger. De unge holder foredrag for elever, professionelle inden for det sociale fagområde, forældre eller andre, hvor det er relevant, med det formål at oplyse og hjælpe andre børn og unge. I dette afsnit vil jeg vise, hvordan de unge opfatter det at være en del af formidlingsvirksomheden.

De unges ønske om at hjælpe andre

Alle de unge udtrykker, at det har en stor betydning for dem, at de ved at holde foredrag kan være med til at hjælpe andre børn og unge, som i dag vokser op under de samme vilkår, men som heller ikke er klar over, at de kan få hjælp. De unge fortæller, at det motiverer dem at hjælpe andre. Indholdet af foredragene bliver ifølge de unge tilpasset publikummet. Det vil sige alt afhængig af, om tilhørerne er voksne eller børn, folkeskolelærere eller forældre osv. Pointen med det er, at budskaberne fra livshistorierne matcher målgruppen for foredraget for at sikre, at det formål, der er med et givent foredrag, opfyldes. De unge fortæller, at de om torsdagen arbejder med, hvordan foredraget bygges op, og at ordvalg og levering har betydning for modtagelsen af budskabet. Mette beskriver sjove historier som et værktøj i fastholdelsen af eleverne:

"Der er også flere sjove historier med, når det er folkeskoleelever, frem for professionelle. Man skal prøve at gøre det lidt sjovere end ved de andre, for at holde fat i dem." (Mette 24 år, pt. aktiv).

Ifølge de unge har budskaberne til denne målgruppe det formål at danne en forståelses- og genkendelsesramme for andre unge, således at de søger hjælp, hvis de genkender sig selv i historierne eller opdager kammerater, der lever under lignende omstændigheder. Formålet med den genkendelighed er, at de kan finde ud af, hvordan de kommer ud af de situationer. Mette fortæller:

"De skulle gerne selv kunne genkende historien, hvis de selv lever i det, og finde ud af, hvordan de kan komme ud af det. Men de skal også gerne kunne se, at 'min veninde eller ven har det på den her måde, så måske skal jeg skubbe lidt til dem'." (Mette 24 år, pt. aktiv).

De unge udtrykker et stærkt håb om, at de ved at holde foredragene kan være med i det forbyggende arbejde. De fortæller, hvordan de selv har oplevet, at det gjorde en forskel for dem at høre andres livshistorier og derigennem finde ud af, at der var muligheder for hjælp, og at det stimulerer håbet om, at livet kan være anderledes.

Da de fleste af de unge har oplevet svigt, enten af forældre, lærere, socialrådgivere eller andre, som i de unges optik skulle have grebet ind for at hjælpe dem, har de klare budskaber til voksne. De fortæller, at de gerne vil være med til at sikre, at de professionelle eller andre voksne bliver mere opmærksomme på faresignalerne, således at de hurtigere griber ind. De beskriver, at en af måderne, som de formidler deres budskaber på over for de professionelle, til forskel fra jævnaldrende, er, at de taler mere direkte om, hvordan de havde det i skolen, hvordan de gik klædt, og hvad deres stille og sky adfærd var udtryk for. Hos en af de unge blev der udtrykt stærke følelser, da samtalen omhandlede foredrag for de professionelle:

"Jeg har kun udskældt til de professionelle. [...] Jeg skal have fat i de lærere, så de måske kan se dem, der er i deres klasse, så jeg kan sige, at det er vigtigt, at de griber ind. Altså, jeg har stadig konsekvenser [af mobning] den dag i dag." (Nathalie 31 år, stoppede for et år siden).

Nathalie oplevede mobning gennem skoletiden, og fra læreren lød det blot: "Smil til verden, så smiler den til dig". Det var den respons, hun fik fra sin lærer, når hun græd i frikvartererne. De unge fortæller, at de stadig påvirkes følelsesmæssigt af svigt fra barndommen, men at de i stedet for at være kede af det ønsker at bruge deres energi på at gøre en indsats for at hjælpe andre.

Foredragenes påvirkning af de unge selv

Foredragene holdes primært for at bringe budskaber ud til andre unge eller de professionelle, men det viser sig at påvirke de unge selv på forskellige måder. De unge fortæller, at det giver dem en følelse af værdi, at der er nogle, som vil lytte til dem og tage dem alvorligt. Det øger deres selvtillid at bidrage til noget godt. De fortæller videre, at den anerkendelse, de får fra publikum, er af afgørende betydning for, hvorledes de husker tilbage på et foredrag. Flere af de unge fremhæver, at de bliver stolte og glade, når de modtager anerkendelse efter foredragene. Det betyder dog samtidig, at det er ekstra

smertefuldt, når de oplever, at de ikke bliver hørt, og dette ripper op i fortidens minder. Anna fortæller om en gang, hvor en elev havde sovet gennem hele hendes foredrag, og de andre elever havde syntes, det var vildt sjovt. Hun beskriver på følgende måde, hvad det gjorde ved hende:

"[Jeg] var ved at begynde at græde, fordi det var nyt for mig og bare føle, 'ok, du er totalt til grin lige nu, og det er så ligegyldigt, du står her. Det er så malplaceret, og har de overhovedet hørt noget af det, jeg har sagt lige nu?' Og så står man altså som sådan et åbent sår, som har brug for at blive samlet igen bagefter. Så er vi så kommet tilbage og har snakket om, at det er træls." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

Ifølge de unge kan publikums respons på foredraget, hvor de unge åbner sig og fortæller deres historier, således enten afføde en følelse af at have gjort en forskel eller efterlade en følelse af ligegyldighed. De opfatter responsen fra publikum som personlig, og den er derfor afgørende for, hvordan de tager væk fra et foredrag, hvor følelsesspektret går fra succes til fiasko.

Det viser sig også igennem interviewene, at det ikke blot er torsdagssamlingerne, der hjælper i bearbejdningen af fortidens svigt, men at foredragene også medvirker i processen. Det at holde foredrag ser de unge som et led i deres befrielse, fordi det giver dem mulighed for at fortælle de hemmeligheder, de har gemt på i årevis. Line beskriver processen fra hun startede, til hun sluttede:

"Jeg synes da, i hvert fald især i starten, man fik meget ud af at formidle sin historie. Altså, på en eller anden måde så fik man den bearbejdet, hver gang man fortalte den [...] og så efter der var gået måske fem år, så var det ikke så meget bearbejdning mere, men mere en fortælling, i hvert fald for mig, der var ligesom kommet en afstand til det, det var ikke noget, altså, der berørte mig." (Line 32 år, stoppede for 5 år siden).

Flere af de unge fortæller, at der sker et skift fra en personlig og følelsesladet genfortælling af barndommens oplevelser til en mere distanceret og oplysende fortælling. I takt med at de unge selv oplever en distance til deres barndom i fortællingen, er de i stand til at vende blikket væk fra dem selv og over på de personer, som de holder foredrag for.

Det skift er der flere af de tidligere aktive, som har oplevet en særlig udfordring i. Udfordringen består i, at de møder andre unge, som efter foredraget søger deres fortrolighed. Efter foredraget har de samtaler med de unge, hvor klasselæreren ikke er til stede, og der har de oplevet en stor fortrolighed med eleverne. Udfordringen består i, at eleverne betror dem hemmeligheder. Nathalie beskriver en situation:

"Jeg har siddet ude på en efterskole og så skullet afvise en ung pige. Det eneste, hun ville ønske, det var, at mig og hende, der holdt foredrag, kom ud og lyttede til hende historie. Vi sagde til hende, at hun kunne komme herind, men det kunne hun ikke, for det var ikke noget, der måtte blive kendt. Hvis hun skulle bede om tilladelse til at forlade efterskolen, så ville det jo blive kendt, og hendes forældre ville finde ud af nogle ting. I den situation har man jo lyst til at sige 'selvfølgelig får du mit telefonnummer, og du ringer bare nat og dag', men der bliver jeg også bare nødt til at passe på mig selv." (Nathalie 31 år, stoppede for et år siden)

Ifølge de unge er der et spændingsfelt mellem at opleve, at der på den ene side er høj fortrolighed, det vil sige, hvor de bliver betroet andres hemmeligheder, og på den anden side samtidig en grænse for personlig indlevelse. Det har været en udfordring for flere af de unge, særligt de tidligere aktive i Unge Skaber Håb. De fremhæver, at de derfor finder det trygt, at der altid er en voksen med, når de holder foredrag, som kan tage over. De erkender, at de er nødt til at sige fra og lade forebyggelseskonsulenten tage over, selvom det at blive betroet elevers hemmeligheder sætter ønsket om en redningsaktion i gang hos de unge. For nogle af de unge er grænser ikke noget, de er vant til at sætte for sig selv. De beskriver, at de igennem hele opvæksten har taget ansvar for, at søskende og forældres behov er blevet mødt, og dernæst deres egne. Derfor øver de sig i balancen mellem at redde andre og passe på sig selv. Anna udtrykker det således:

"Al det opsamlings- og redningsarbejde og genopbygningsarbejde, det er jo netop derfor, de er der, at der er nogle professionelle, der er tilknyttet. Det er dem, der skal sørge for, at det ikke går over gevind, at vi ikke, altså, sælger ud af os selv og mister sig selv i det. Langt størstedelen af os i Unge Skaber Håb er jo sådan nogle, der rigtig gerne vil redde andre og være der for andre. Så der har det været godt, at de også har været der til at sige, 'ja

ja rolig nu, men tænk lige på dig selv'." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

Opsamling

I dette afsnit præsenteres opsamlinger af de to foregående empiriske analyser. Disse analyser har affødt tre fokusområder, som jeg afslutningsvis vil præsentere, da disse danner grundlag for de teoretiske fordybelser og diskussioner i næste kapitel.

De unges opfattelser af fællesskabet i Unge Skaber Håb

Analysen af de unges opfattelser med fællesskabet viser, at de unge oplever et åbent fællesskab. De unge fortæller om et fællesskab, hvor de kan dele udfordringer og succeser i hverdagslivet. Det har stor betydning at deltage i et forum, hvor der udvises oprigtig interesse for hinandens ve og vel. At der en gang om ugen bliver reflekteret og spurgt "hvordan har du det?", opleves af de unge som medvirkende til, at de oplever, at deres liv og tilstedeværelse betyder noget for de andre unge. De udtrykker en gensidig forståelse for og accept af hinanden, som giver dem fornemmelsen af familiære forhold. Alle de unge, bortset fra Heidi, som kun har deltaget i fire måneder, har været tilknyttet Unge Skaber Håb i en længere årrække. Dette vidner om, at fællesskabet bidrager med relationer, som både støtter og udfordrer de unge til reflektivt at se på deres eget liv, og hvordan denne proces kan medvirke til en bedre fremtid.

Fællesskabet er i de unges opfattelse med til at trække dem ud af deres skjul, hvor de går alene med deres problemer og holder på deres familiers hemmeligheder. Oplevelsen af at være alene i verden bliver nedbrudt i mødet med andre unge, som selv har gennemlevet en barndom med forskellige typer svigt. At genkende sig selv i andres fortællinger og handlemønstre bliver igennem deres fortællinger fremhævet som en medvirkende årsag til, at de unge åbner sig for hinanden, men bidrager endvidere til en bedre forståelse for den fortælling, de unge har om sig selv og deres liv. De unge oplever, at det kan være svært at sætte ord på deres barndomserindringer, og i de situationer sætter de pris på, at der er andre, som kan hjælpe med den proces, fordi de har været i lignende situationer.

Aldersspredningen i gruppen viser sig også at have betydning for de unge. Det giver nogle at se hen og op til. At se, hvordan andre kom igennem processerne med at gøre op

med barndommens dårlige erindringer og bruge dem konstruktivt i det forebyggende formidlingsarbejde, er til inspiration og indgyder mod til at tro på, at fremtiden kan se anderledes ud.

Relationerne til hinanden beskrives af de unge som afgørende i forhold til den tryghed, der er i Unge Skaber Håb, og som danner basis for et åbent samtalemiljø. Ud over de andre unge anser de unge forebyggelseskonsulenten som en vigtig brik i forhold til fornemmelsen af tryghed, omsorg og orden. Ifølge de unge har forebyggelseskonsulenten en dobbelt funktion med på den ene side at være opdrageren, som sikrer orden og tryghed, når de unge samles, og på den anden side at udvise omsorg, både ved at lytte og ved at give et knus.

De unges opfattelser af formidlingsvirksomheden

De unge fortæller, at de får nyt håb gennem deltagelsen i Unge Skaber Håb. Dette håb motiverer dem ikke blot til refleksion over eget liv, men i høj grad også til at holde foredrag. De unge er motiveret af tanken om, at deres foredrag potentielt er med til at forebygge, at andre børn og unge skal leve med følelsen af at være alene i verden med deres problemer.

De unge fortæller, at formidlingens formål er at danne en forståelses- og genkendelsesramme for andre børn og unge, således at de søger hjælp, hvis de genkender sig selv i historierne. De udtrykker endvidere, at de har et ønske om at hjælpe professionelle til at få øje på børn fra misbrugshjem tidligere. Dette har de en oplevelse af at hjælpe med ved at give de professionelle en indføring i, hvordan de selv havde det i skolen, hvordan de gik klædt, og hvad deres stille og sky adfærd var udtryk for. De unge i Unge Skaber Håb oplever, at deres egen historie på den måde bliver betydningsfuld, fordi andre kan få noget konstruktivt ud af den.

Flere af de unge nævner, at når de holder foredrag, distancerer de sig gerne fra deres historier. De beskriver, hvordan følelserne og tårerne får mere plads til torsdagssamlingerne, hvorimod de under foredragene forsøger at betragte det som en objektiv fortælling. Dette markerer et skift fra en personlig og følelsesladet genfortælling af barndommens oplevelser til en mere distanceret og oplysende fortælling. De fortæller, at de bliver påvirket af at holde foredrag og er glade for, at der er nogle, som vil lytte til dem og

tage dem alvorligt, og derfor påvirker det dem også negativt, når de oplever ikke at blive hørt. Responsen fra publikum bliver taget personligt og er derfor afgørende for, hvordan de unge tager væk fra et foredrag, hvor følelsesspektret går fra succes til fiasko. Det går igen i interviewene, at hvis foredraget har været en dårlig oplevelse eller har sat gang i nogle personlige tanker, bliver det taget op den efterfølgende torsdag. En af de unge beskriver, at fællesskabet og forebyggelseskonsulenten er med til lukke for de sår, der er brudt op, og på den måde genetablere roen for den unge. Fællesskabet opfattes som medvirkende til at ruste de unge til at holde foredrag og støtte dem, hvis de har haft en dårlig oplevelse.

Ovenstående er sammenfatninger af, hvad de empiriske analyser i forhold til de unges opfattelser af fællesskabet og formidlingsvirksomheden har givet mig indsigt i. I det efterfølgende afsnit vil jeg kort opsummere tre fokusområder, som er affødt af de empiriske analyser, og som danner grundlag for nærmere teoretisk fordybelse og diskussion.

Igennem analyserne viser det sig tydeligt, at de unge opfatter det fællesskab, de er en del af, som havende stor betydning for deres personlige udvikling. Det påvirker dem som personer og på hele den måde, de interagerer med hinanden og omverdenen. Jeg vil igennem en teoretisk diskussion af spørgsmålet *Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?* Belyse, hvordan fællesskabet har den påvirkning. Denne teoretiske diskussion er bygget op omkring George Herbert Meads interaktionistiske teori om udvikling af *selvet*.

Det fremgår endvidere af analyserne af de unges opfattelser, at de ændrer indstilling til deres egen historie. De unge udtrykker stor bevidsthed i selve foredragssituationerne og er bevidste om, med hvilket formål de holder foredragene. Jeg vil igennem en teoretisk diskussion af spørgsmålet *Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen?* diskutere mekanismerne bag denne ændring ved at benytte Erving Goffmans interaktionistiske analyse om *front- og backstage*.

Analyserne viser, at de unge oplever at være knyttet sammen af formålet om at hjælpe andre gennem deres foredrag og at hjælpe hinanden om torsdagen. Jeg vil igennem en teoretisk diskussion af spørgsmålet *Hvad er det for en sammenhængskraft, der er i Unge Skaber Håb?* ud fra Etienne Wengers teori om praksisfællesskaber forklare, hvordan sammenhængskraft i fællesskaber opstår.

4. TEORETISKE DISKUSSIONER

I dette kapitel bevæger jeg mig væk fra Grounded Theory-tilgangen ved, at jeg i stedet for at generere ny teori ud fra de empiriske fund vil præsentere tre teoretiske diskussioner ud fra allerede eksisterende teori.

Kapitlet starter med en præsentation af symbolsk interaktionisme, som er den videnskabsteoretiske position, dette speciale læner sig op ad. Det er endvidere den position, både George Herbert Mead og Erving Goffman trækker på i deres teorier. Dernæst vil jeg i den nævnte rækkefølge belyse tre spørgsmål: *Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?*, *Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen?* og *Hvad er det for en sammenhængskraft, der er i Unge Skaber Håb?* De tre spørgsmål vil blive diskuteret ud fra henholdsvis Meads teori om *selvet*, Goffmans teori om *front- og backstage* og Etienne Wengers teori om *praksisfællesskaber*.

Symbolisk Interaktionisme

Grundet specialets empiriske grundlag, hvor jeg undersøger otte informanternes personlige opfattelser og deres fortolkning af disse, har jeg valgt at tage udgangspunkt i en mikrosociologisk verdensanskuelse gennem den symbolske interaktionisme. Det er en videnskabsteori, der har rødder i den handlingsorienterede amerikanske pragmatisme. Det pragmatisk synspunkt er, at "virkeligheden" skabes af aktivt handlende mennesker og ikke blot er en objektiv størrelse derude. Pragmatismen betoner det praktiske, situationelle og problemløsende (Gimmler 2005:74).

Det symbolske interaktionistiske perspektiv tager udgangspunkt i den sociale virkelighed og ikke i abstrakte idéer. George Herbert Mead bliver oftest beskrevet som den symbolske interaktionismes fader, men det er Herbert Blumer, Meads lærling, der udviklede og navngav perspektivet. Den symbolske interaktionisme er et hverdagslivsperspektiv, der består af fem elementer. Det første er *Thomas-teoremet*, som lyder: "Hvis mennesker definerer situationen som virkelig, så er den virkelig i sine konsekvenser". Det betyder, at mennesket handler ud fra det, som det definerer som vigtigst for sig selv i en given situation. Den subjektive opfattelse af den sociale virkelighed viser, hvorledes et menneske forstår hændelsen. Det andet element omhandler social samhandel. Mennesket udvikles i dets samhandel med andre mennesker - igennem afsendelse, tolkning og modtagelse

af kommunikation. For det tredje interagerer mennesker ved hjælp af symboler, det kan være verbal såvel som nonverbal kommunikation. Dette er muliggjort, fordi symbolerne kollektivt betyder det samme, og dermed kan tolkningen af symbolerne definere situationen. Det fjerde element er de menneskelige aktiviteter. Det er handlingerne, der lægges vægt på, hvilket betyder, at et menneske ikke *er* klogt, men handler klogt. Slutteligt befinder mennesket sig og handler dermed i nuet. Heri består interessen for menneskets erfaringers påvirkning af og fremstillinger i nutiden. Menneskelig erfaring beror ikke på direkte hændelser, men på hvorledes et menneske tolker den (Levin 2005:107-108).

Den symbolske interaktionisme kræver, at teori er forankret i virkeligheden, teori skal være praktisk anvendelig. Det betyder, at teori og praksis er vævet sammen, så teori tager udgangspunkt i erfaring, men det betyder også, at praksis ikke bare er en aktivitet, men en teoribaseret handling (Levin 2005:109).

Den sociale interaktion – en udvikling af selvet

Selvom George Herbert Mead (1863–1931) kaldes den symbolske interaktionismes far, betegnede han sig selv som "social behaviorist". Han distancerede sig fra den klassiske stimuli – respons behaviorisme - da han, i modsætning til behavioristerne, fandt det både muligt og videnskabeligt at studere menneskets bevidsthed, det han klassificerer som *selvet*. Hans tanker omkring den sociale interaktion er samlet i værket "Sindet, Selvet og Samfundet". Et værk, der blev udgivet posthumt og er sammensat af artikler og forelæsningsnoter (Glavind Bo 2005:119).

Dette afsnit indeholder en teoretisk diskussion ud fra Meads teori om udvikling af selvet, hvorved jeg kan besvare spørgsmålet *Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?*

Ifølge Glavind Bo tematiserer Mead forholdet mellem selvidentitet og social identitet. Hans værk centrerer omkring begreberne *sindet*, *selvet* og *samfundet*. Sindet er menneskets forestillingsverden, ud fra hvilken der vælges mellem forskellige handlemuligheder. Mennesket vælger derfra den bedste handling i en given samhandling. Selvet er menneskets bevidsthed og evne til at se sig selv udefra gennem aflæsning af andres gestus. Samfundet er normer og værdier, der internaliseres efter mødet med *den generaliserede anden*, som fungerer medierende mellem mennesket og samfundet. I Meads optik er alt liv i udvikling, og selvet udvikles i den sociale interaktion (Glavind Bo 2008:116-118).

Selvet

Mennesket har evner til at praktisere rolleovertagelse; at kunne se mulige handlingslinjer og forestille sig mulige udfald af hver enkelt handling indeni sig selv - via sindet - og via selvet at kunne se sig selv som objekt i en situation gennem aflæsning af andres gestus.

"Selvet er noget, der udvikler sig. Det er ikke oprindeligt (?) til stede til ved fødslen, men det bliver til som en del af den sociale erfaringsdannelses- og aktivitetsproces. Nærmere bestemt udvikler selvet hos det givne individ sig som et resultat af individets forhold til denne proces i sin helhed og til alle de andre individer, der indgår i denne proces" (Mead 2005:165).

Selvet anser Mead for at være en social struktur, og det udvikles i den sociale erfaringsdannelse, navnlig gennem kommunikation. Denne sociale erfaringsdannelse sker i samhandlen mellem mennesker.

I Meads optik er selvet refleksivt. Det betyder, at det både kan være subjektiv og objekt. Mennesket har den særlige evne at kunne betragte sig selv udefra. Dette muliggøres gennem en indirekte oplevelse baseret på en afspejling af de perspektiver på individet, der er knyttet enten til enkeltpersoner eller hele den sociale gruppe, som individet indgår i. Denne evne til at se sig selv kræver således tilstedeværelsen af andre, for først når andre personer er genstande i individets oplevelsesfelt, kan individet være genstand for sig selv. Det sker ved, at individet overtager andre individers sociale attituder over for sig selv i et givent socialt fællesskab. Kommunikation er centralt, fordi det er gennem de gensvar, man giver, at individets handlinger bliver udtrykt (Mead 2005:165-171).

Det triadiske system

Mead betegner samhandel som et *triadisk system*, som beskriver de tre elementer i samhandling. Disse elementer forekommer simultant hos alle deltagerne i interaktionen. Det første trin i triaden er, at en person udfører en handling, verbal eller gestikulerende. Dernæst perciperes et svar fra den anden. Til sidst tolkes det perciperede af personen, og en ny handling forekommer (Levin 2005:112). Betydningsbærende symboler findes i kommunikation, og derfor bliver kommunikation både rettet mod den direkte modtager og individet selv. Kommunikationen bliver betydningsbærende, fordi den gør noget ved den handlende selv. Ifølge Mead kræver den reflektive intelligensform, at man tænker, før man handler og dermed sikrer, at handlingen finder sted inden for en given social proces.

Tænkning er en del af gestuskonversationen. En indre dialog, hvor individet forbereder sig på en handling og dernæst udtrykker det tænkte over for andre. Individet forbereder sig således på, hvilken betydning budskabet kan have på publikum, inden det leveres. Den dialektiske bevægelse, hvor man, før eller samtidig med at man henvender sig til andre, henvender sig til sig selv. Kommunikationen er afhængig af den måde, den sociale erfaringsdannelse fremtræder på. Hele selvet kommer således ikke til udtryk i alle sociale sammenhænge. Forskellige relationer kræver forskellig kommunikation og forskellige handle måder. Derfor har individet evnen til at vælge, hvilket selv der skal træde

frem i en given social sammenhæng, hvilket igen er afgørende for den kommunikation, der vælges i situationen (Mead 2005:165-171).

Den generaliserede anden

Den generaliserede anden er begrebet, som Mead benytter til at beskrive samfundet eller en social gruppe, som gennem dets attituder giver enkeltpersonens selv et enhedspræg. Det betyder, at attituden indgår i erfaringsdannelsen hos de individer, der deltager i den sociale gruppe. Den sociale proces i et fællesskab benytter den generaliserede anden som middel til at kontrollere medlemmernes adfærd og gennem den sociale proces få adgang til de individuelle tankeprocesser. Ved at antage den generaliserede andens perspektiv på sig selv, overtages attituder og dertilhørende adfærd. Disse organiserede sociale attituder påvirker individets engagement i fællesskabet og tager derfor aktiv del i de problematikker, der kan møde gruppen. Den sociale praksis bliver styrende for det enkelte individ, som deltager i det sociale fællesskab. På baggrund af den delte attitude opstår der en særlig social forbundenhed mellem individerne, der har et fælles mål (Mead 2005:182-185).

"En person bliver til en personlighed, fordi han hører til i et menneskeligt fællesskab, og fordi han indoptager fællesskabets institutioner i sin egen livspraksis" (Mead 2005:189).

Mig'et og jeg'et

Ved at indgå i fællesskaber og blive absorberet i dets sprog og attituder bliver individets adfærd justeret til de forskellige roller, som fællesskabets andre medlemmer giver plads til. Gruppens fælles gensvar igangsætter en proces i individet, hvor dette selvs struktur påvirkes af det fælles gensvarskompleks, der er til stede i gruppen. Det betyder ikke, at medlemmerne i gruppen bliver ens. Selvet hos individerne vil altid være unikt, men det betyder, at der er en fælles struktur, der muliggør, at forskellige selv'er kan være medlemmer af det samme menneskelige fællesskab (Mead 2005:189-191).

Mead introducerer begreberne *jeg'et* og *mig'et* i forhold til, hvordan individer handler. *Mig'et* er der, hvor al erfaring ligger og dermed de internaliserede normer. *Jeg'et* er spontant og eksisterer kun i nuet. Når først *jeg'et* har handlet, bliver erfaringen lagret i *mig'et*. *Jeg'et* er flygtigt, og derfor ved individer aldrig helt, hvad de vil sige eller gøre. Det er det, som mennesket kan observere, samtidig med at det handler.

"Jeg'et er organismens gensvar på de andres attituder; Mig'et er de organiserede attitudekomplekser fra andre, man selv overtager" (Mead 2005:202)

Mig'et indoptager de organiserede attitudekomplekser, hvilket medfører, at individet ved, hvad der ønskes af det, og hvilke forskellige handlemuligheder med dets konsekvenser det kan vælge imellem. Jeg'et er øjeblikshandlingen, og først efter at den er udført, kan den erfares. Refleksionerne over en given handling er mig'ets opgave og bliver til i erfarings- og oplevelsesprocessen. Jeg'et bidrager med handlinger, der fører til nye erfaringsdannelser, og mig'et er den personlige ansvarligheds ophav. Ethvert mig, med dets forpligtelser til livspraksis, inviterer til et bestemt jeg, men da jeg'et ikke fuldt ud kan forudsiges, tager det nogle skridt ind i fremtiden, som mig'et først efterfølgende kan reflektere over (Mead 2005:201-205).

Begreberne selvet, mig'et og jeg'et og den generaliserede anden udgør til sammen en forståelse af, at selvet er socialt konstrueret, og at den menneskelige bevidsthed og social aktivitet er gensidigt konstitueret. Individet skabes og genskabes i de sociale kontekster, det indgår i, og dermed skabes og genskabes samfundet også. Individet internaliserer den generaliserede andens attituder, og dette danner grundlaget for at kunne opfatte verden som en meningsfuld social virkelighed.

Teoretisk diskussion

"Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?"

Igennem analysen viser det sig, at de unge alle oplever, at fællesskabet og foredragene påvirker dem som personer, og at den måde, de interagerer med hinanden og omverdenen på, ændrer sig. Meads teorier omkring selvet, mig'et og jeg'et og den generaliserede anden kan give en forklaring på, hvorfor dette sker.

Den generaliserede anden med dens værdier og normer møder de unge, når de begynder i Unge Skaber Håb. De kommer fra forskellige sociale sammenhænge og mødes nu i et fællesskab, der for nogle af de unge byder på nogle helt andre værdier og normer, end de er vant til.

Det betyder, at deres jeg i starten reagerer spontant ud fra de tillærte erfaringer, som andre sociale sammenhænge har lært dem. Et eksempel kan være måden, de unge åbner sig over for hinanden på. Flere af de interviewede bemærkede, at det var nyt at kunne tale så åbent og ærligt med andre om, hvordan de havde det. Denne attitude af åbenhed rykkede ved deres opfattelser af og grænser for, hvordan fællesskab kan være. De forskellige selv'er bevægede sig i forskellige tempi nærmere en åben fortælling om livet. Ved sammenligning af Anders' og Hans' adfærd i forhold til at deltage aktivt i fællesskabet fremstår de meget forskelligt. Der, hvor det for Anders gik hurtigt i forhold til, at hans mig internaliserede denne norm, og adfærden fulgte efter, gik det anderledes langsomt for Hans. Igennem to år skulle mig'et erfare, at det var et trygt fællesskab at lade jeg'et frit i.

Det er gennem den generaliserede anden, at de unge begynder at se på sig selv. De overtager den generaliserede andens syn på sig selv, og der bliver de konfronteret med forskellige perspektiver. For det første perspektivet om ikke at være de eneste i verden, der har gennemlevet en svær barndom. De oplever, at det ikke er dem, "der er noget galt med". I forhold til den generaliserede anden vil det betyde, at den værdi, fællesskabet tillægger den individuelle unge, internaliseres til en tro på sig selv. Et andet perspektiv, de unge skal forholde sig til, er den samfundsnorm de møder i Unge Skaber Håb, som siger, at det er unormalt at leve under de forhold, de unge har gjort. Som Anders eksempelvis udtrykte det:

"Det har givet mig bedre styr på, hvordan et normalt liv burde ha' været. Det har hjulpet mig, efter at jeg har fået forstået, hvordan en normal hverdag eller liv og opvækst burde ha' været, så har det hjulpet mig med at tage mig sammen til at prøve at skabe det for mig selv ved at cutte de ender af, som har været dårlige, selvom nogle af dem har været meget store at cutte af."
(Anders 18 år, pt. aktiv).

Den erfaring og definering af "normal", som Anders kendte fra sit barndomshjem, bliver udfordret af samfundets, den generaliserede andens, normer og værdier. Ovenstående citat viser, hvordan Anders gennem kommunikation med andre og efterfølgende refleksion har internaliseret en ny normalitetsforståelse, som fremadrettet kan styre hans livspraksis. Samfundets normer og værdier er blevet internaliseret i en sådan grad, at

Anders bl.a. har afbrudt kontakten til sin mor, som nu repræsenterer det unormale, det forkerte.

Camillas oplevelse af at være tilknyttet Unge Skaber Håb er et andet eksempel på, hvordan selvet tillæres nye normer og værdier. Hun fortæller, hvordan hun tidligere skiftede relationerne ud, hvis ikke de opførte sig, som hun ville have det. Hun oplevede igennem fællesskabet i Unge Skaber Håb en tilknytning, der var ny for hende. Ny, fordi hun oplevede at blive ved med at være en del af fællesskab i en lang årrække. Dette ændrede hendes normale adfærd og skabte dermed en ændring i hendes attitude over for fællesskabet, en ændring, som i dag påvirker hendes tilstedeværelse i relationer.

Kommunikation består i Meads optik af symboler, verbale såvel som nonverbale, der betyder det samme for de personer, der deltager i samhandlingen. Det er disse symboler, som muliggør det triadiske system i kommunikationen. For deltagerne i Unge Skaber Håb er der stor variation i, hvad et givent symbol kan betyde, fordi indlæringen af et symbols betydning kan variere. Et knus er et udtryk for fysisk intimitet og er for de fleste mennesker forbundet med mødet med venner og familie, hvorigennem der bl.a. udtrykkes glæde, venskab og kærlighed. Denne betydning af et knus er det dog ikke alle i Unge Skaber Håb, der er opvokset med. For nogle har fysisk berøring været forbundet med slag eller et middel, der er brugt for at udløse en tjeneste. Ankomst- og farvelknuset i Unge Skaber Håb er et eksempel på, hvordan det triadiske system fungerer. De tre stadier forløber sådan, at forebyggelseskonsulenten nærmer sig den unge med åbne arme og perciperer en tilsvarende handling fra den unge. Dernæst tolker hun den unges mod-svar, enten i form af gengældelse eller afvisning. Ifølge Mead er det her, selvets refleksivitet træder ind. De unge ser sig selv fra forebyggelseskonsulentens perspektiv. Knuset afkodes, og de unge forstår, at det betyder, at de som personer har værdi for forebyggelseskonsulenten, og de erfarer dermed nærhed. De unge ændrer deres respons efter forebyggelseskonsulentens knus, fordi mig'et har lagret en ny erfaring, og den spontane respons, som jeg'et viser ved at afvise knuset, ændres til, at jeg'et spontant åbner armene og giver forebyggelseskonsulenten et knus tilbage.

Opsamling

Gennem ovenstående teoretiske diskussion af spørgsmålet *Hvordan kan fællesskabet have den store indvirkning på den personlige udvikling?* finder jeg gennem Meads teori

en mulig forklaring. Alt liv er i udvikling og dermed også selvet, også betegnet som bevidstheden. I de forskellige sociale sammenhænge, som de unge indgår i, forekommer der kommunikation og udveksling af betydningsbærende symboler. Hvordan disse symboler kommunikeres og påvirker individet, afhænger af deres evne til at sætte sig i den andens sted og se sig selv udefra, hvorefter adfærd vælges eller justeres.

I forhold til Unge Skaber Håb viser det sig derfor at være af afgørende betydning, hvordan de unge afkoder den interaktion, de er en del af. For det første konfronteres de med, at den verdensanskuelse, de er vokset op med, og som erfaringsmæssigt er lagret i mig'et, har betydning for, hvordan de reagerer i deres jeg, når de ikke matcher den samfundsnorm, der hersker i det danske samfund. I mødet med hinanden, forebyggelseskonsulenten og foredragspublikum skal de vælge mellem forskellige handlingsmuligheder, således at deres adfærd matcher den forventning, der er til dem. Dette forekommer gennem udveksling af betydningsbærende symboler såsom knuset eller den ærlighed, de møder hos hinanden. I de forskellige interaktioner, der finder sted, opbygges eller videreudvikles selvet på baggrund af de erfaringer, som de unge lagrer i mig'et. Den fremadrettede samhandel vil derfor være ændret i forhold til, hvis de unge ikke havde været en del af Unge Skaber Håb.

Den sociale interaktion – en dramaturgisk forestilling

Erving Goffman (1922-1982) var sociolog og socialpsykolog. Han anses for at være en betydningsfuld analytiker på det moderne hverdagslivs felt. Hans fokus er på menneskers ansigt til ansigt-samhandlinger. Goffman udviklede forskellige teorier omkring social interaktion. En af dem er hans teori om den sociale interaktion som en teaterforestilling (Kristensen 2005:194).

I dette afsnit præsenteres en teoretisk diskussion ud fra Goffmans teori om front- og backstage, hvorigennem jeg besvarer spørgsmålet *Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen?*

Indtryksstyring

Begrebet indtryksstyring dækker i Goffmans optik over, hvordan mennesker møder hinanden og påvirker hinandens forståelse af situationen. Han beskriver det som en interaktiv *modus vivendi*, hvilket betyder, at mennesket i mødet med et andet menneske vælger en passende omgangsform. For at dette skal lykkes, må alle parter i interaktionen bidrage, således at der er en fælles forståelse af situationen. Dette er centralt for, at deltagerne i interaktionen har en fælles forståelse for, hvilke normer der gælder i situationerne, og dermed hvordan personen skal gebærde sig (Goffman 1959:20-21). Indtryksstyringens formål er at sikre, at der i samhandlingen ikke opstår pinlige situationer. Det kræver en dramaturgisk selvdisciplin, hvilket betyder, at personen gennem bl.a. kropssprog og tale forsøger at opnå kontrol af det indtryk, han giver til publikum. Men personen forventer samtidig, at publikum er med til at støtte den optrædende ved eksempelvis ikke at grine ved talefejl eller andre fejltrin (Kristensen 2005:202).

Frontstage og backstage

Aktørerne i Goffmans teori er både det individ, der står på scenen, og publikum. Publikums rolle er først og fremmest at tro på det, skuespilleren siger, både verbalt og nonverbalt. Der skal være tillid til, at individets karakter og egenskaber matcher den fremstilling, de er vidner til. Det skal være gavnligt for publikum at være tilskuere til forestillingen, som Goffman siger:

"The individual offers his performance and puts on his show 'for the benefit' of other people" (Goffman 1959:28).

Ifølge Goffman er det således væsentligt, at personen er bevidst om, hvilken rolle han spiller i en given situation, og hvorledes publikum reagerer. Indtryksstyringen kommer i spil, når personer står klar til at møde publikum. Når et individ stiller sig frem foran andre, bevæger han sig i Goffmanske termer ud på *frontstage*⁴. Det er her, individets optræden finder sted foran et publikum, på hvem individets optræden har indflydelse (Goffman 1959:32).

Når individet står på frontstage er *setting* og *manner* to vigtige elementer. Setting referer til de rekvisitter, som sætter scenen for den optræden, der udspiller sig. Disse rekvisitter kan eksempelvis være en hvid lægekittel, hvis det er en læge, der står frem. Rekvisitterne er således medvirkende til at udtrykke bestemte forventninger til interaktionen (Manning 1992:40). Manner er betegnelsen for, hvordan publikum opfatter personen. Det betyder noget, om personen viser en frembrusende eller forsagt adfærd, i forhold til hvilke forventninger til interaktionen der fremkommer hos publikum. Frontstage er det sted, hvor et individ træder frem foran andre og formidler et bestemt billede af sig selv. Dette sker i de mellemmenneskelige interaktioner. Der er altid andre til stede, som vurderer den givne optræden (Goffman 1959:35). Frontstage er et åbent sted, hvor individet hele tiden er opmærksom på, hvordan publikum reagerer på dets fremtræden. Derfor fremhæver personen bestemte virkeligheder og undertrykker andre.

En anden scene, som står i forhold til frontstages kontrollerede optræden, er *backstage*. Det sted, som muliggør en optræden, fordi der gives plads til de undertrykte virkeligheder. Backstage er det sted, hvor personens kapacitet opbygges eller restaureres, fordi der er mulighed for at hvile sig. Alene eller sammen med andre reflekteres der over frontstages optræden. Publikums reaktioner og forståelserne af disse diskuteres, og er der behov for justering er dette muligt backstage, hvor ingen kigger med eller kan støde personen (Goffman 1959:114-115).

Opdelingen af den sociale verden som enten frontstage eller backstage er, som de fleste modeller, en forsimplet udgave af den sociale interaktion. Ifølge Goffman eksisterer der

⁴ Jeg vælger ikke at oversætte begreberne frontstage og backstage, da jeg ikke i den danske litteratur omkring Goffmans teori kan finde en passende oversættelse. Det samme gør sig gældende for begreberne setting og manner.

gråzoner mellem de to poler. Der vil være situationer, hvor en scene går fra at være frontstage til backstage og omvendt (Goffman 1959:127).

"In speaking of front and back regions we speak from the reference point of a particular performance, and we speak of the function that the place happens to serve at that time for the given performance" (Goffman 1959:29)

Det er således kontekstbestemt, hvorvidt den sociale interaktion foregår front- eller backstage, og nogle steder kan det fungere som begge dele på forskellige tidspunkter.

Teoretisk diskussion

"Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen?"

Goffmans teori omkring front- og backstage kan benyttes til at forklare, hvordan de unge kan opnå en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen.

Analysen viser, at de unge er sig meget bevidst om sig selv og deres fortælling, når de holder foredrag.

Foredragene har helt klare formål, og med Goffmanske termer træder de unge frontstage og leverer en optræden, der opfylder de betingelser, der er lagt ud for foredraget. De er opmærksomme på, hvordan deres optræden påvirker deres publikum. Goffmans teori understreger, at det er vigtigt, at publikum får noget gavnligt med fra en given forestilling. Det er således af betydning, hvilket publikum der er til foredraget. I de unges beskrivelser af foredragene er der to forskellige publikummer, der på forskellige tidspunkter betragter deres optræden: andre unge f.eks. elever på skolerne og de professionelle f.eks. socialrådgivere. Dette resulterer i to forskellige teaterforestillinger, til trods for at det er den samme livshistorie, der er genstandsfelt for forestillingen. Når publikum er elever i folkeskolen eller på produktionsskolen, er de unge bevidste om, at humor er nødvendig i fastholdelsen. Foredragene for de professionelle er præget af stor ærlighed, hvor de unge går i dybden med deres barndomsoplevelser. Fælles for både foredragene for eleverne og de professionelle er, at de unge med tiden oplever en større distance til deres egen fortælling, og derfor bliver deres historie formidlet som en fortælling mere end som en personlig smertefuld erindring.

I Goffmanske termer tolkes dette som bevidst udvisning af manner. Den unge reagerer, præcist som publikum forventer. Det er derfor ikke uvæsentligt, at de unge er opmærksomme på, om de fremstiller sig selv som frembrusende sjove eller som forsagte unge, som ikke søger øjenkontakt. På frontstage har de unge kun én rekvisit med, og det er deres fortælling. Setting skabes ikke af hvide lægekitler, men af indholdet i deres historie. Måden, de formidler den på, skaber således en setting. Da der ikke er nogle hjælpemidler, i det øjeblik de unge træder ud på frontstage, er det vigtigt, at der er hjælp at hente backstage, hvis foredraget skulle medføre en dårlig forestilling.

Torsdagssamlingerne kan betegnes som backstage, fordi det er der, de unge kan reflektere over deres foredrag. Anna fortæller, at hun har prøvet at stå som:

"[...] et åbent sår, som har brug for at blive samlet igen bagefter. Så er vi så kommet tilbage og har snakket om, at det træls." (Anna 24 år, stoppede for to år siden).

I Goffmanske termer gør torsdagssamlingerne derfor foredragene mulige, for hvis ikke der var en backstage, hvor der bliver evalueret og justeret på de unges frontstage-forestillinger, ville det ikke være muligt for de unge at opleve at lykkes i deres foredragsvirksomhed.

I forhold til foredragssituationerne er Goffmans teori omkring indtryksstyring relevant. Dette kan eksemplificeres ved at se på den situation, Anna beskriver, hvor hun er ude i en skoleklasse, og en af eleverne har sovet gennem hele foredraget. Her udfolder hun en indtryksstyring. Anna kan i øjeblikket vælge at begynde at græde, hvilket ville efterlade kassen og klasselæreren med et indtryk af en svag og skrøbelig pige, eller hun kan vælge at holde tårerne tilbage og udvise overlegenhed i situationen. Hun vælger det sidste og udskyder den spontane reaktion, til hun er sammen med de andre fra Unge Skaber Håb, hvor det er acceptabelt at vise en skrøbelig side af sig selv.

Torsdagssamlingerne kan i forhold til foredragene anses som værende backstage, men som Goffman pointerer, er det situationen, der afgør, om et sted er front- eller backstage. Torsdagssamlingerne er både front- og backstage. Når de unge starter i Unge Skaber Håb, er det frontstage. De overvejer, hvordan de skal positionere sig, hvad de vil fortælle om sig selv, og andre adfærdsbeslutninger træffes, inden de går ind i lokalet. Det er yder-

ligere frontstage, første gang de unge skal fortæller deres livshistorie. Flere af dem siger i interviewet, at når de står på den scene, får følelserne mere plads. Grundet kendskabet til de andre i Unge Skaber Håb giver det de unge en ro, fordi de på forhånd er klar over, hvilke reaktioner de kan forvente fra de andre. Indtryksstyringen kommer i spil. Anders beskriver de andres reaktion som kedelig, fordi de er vant til at høre dårlige historier, hvorimod reaktionerne fra det fremmede publikum er voldsommere.

Torsdagssamlingerne fungerer endvidere som backstage. Det er her, de unge forbereder deres fortællinger og finder ud af, hvordan deres erfaringer skal formidles, men det er også her, de hviler ud og restituerer, hvis et foredrag har medført ubehagelige oplevelser. Nathalie beskriver ærligheden og friheden backstage med disse ord:

"[...] de facader og masker, dem kan vi lægge sådan en lille bitte smule mere her, end andre steder." (Nathalie 31 år, stoppede for et år siden).

Indtryksstyringen af og forventningen til, hvordan andre vil reagere, er således noget, som de unge er opmærksomme på og justerer deres dramaturgiske forestilling efter.

Opsamling

På spørgsmålet om, hvordan de unge kan opnå en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen, finder jeg i Goffmans teori et muligt svar. De unge bevæger sig mellem front- og backstage, og alt efter, hvor de er, agerer de på en bestemt måde. Frontstage er altid i fællesskab med andre; der er et publikum, nogle der skal modtage et budskab. Alt efter hvordan dette budskab modtages og responderes på, har backstage betydning for de unges oplevelse og erfaringsdannelser. At holde foredrag er givetvis en frontstage, det er bestillingsarbejde, og det er klart, hvad der forventes af de unge. Torsdagsfællesskaberne er en kombination af front- og backstage, fordi det er det sted, de unge lader facaderne falde og ærligt fortæller de andre om deres foredrag eller deres egen livshistorie. Men det er i høj grad også det sted, hvor de kan slappe helt af og sammen med de andre samtale om oplevelserne fra foredragene. Det er her, historierne finkæmmes, således at deres budskaber står klart, og de ikke udleverer sig selv. At de unge lykkes i deres foredragsvirksomhed, er således afhængigt af, hvad der foregår i torsdagsfællesskabet, og om de unge oplever, at det er deres backstage-frirum.

Mead og Goffmans teorier møder således hinanden i Unge Skaber Håb. Goffmans frontstage og backstage kan overføres til Meads mig og jeg. Mig'et og frontstage er der, hvor de unge udtrykker refleksion over handlinger. Mig'et med alle erfaringerne og frontstage med den justerede optræden på baggrund af erfaring gør således, at optrædenen matcher publikums forventning. Backstage er der ikke noget publikum, her kan individet handle spontant som jeg'et. Det er dog også backstage, at mig'et reflekterer over jeg'ets tidligere handlinger, og hvor justering af fremtidige handlinger finder sted. Den sidste teori, der benyttes i specialet, er teorien omkring *praksisfællesskaber*.

Praksisfællesskab

Etienne Wenger (1952-) er læringsteoretiker. Sammen med kollegaen, socialantropolog Jean Lave udviklede han begreberne *situeret læring* og *praksisfællesskaber*. Ligesom de to foregående teorier tager denne sit udgangspunkt i hverdagslivet.

Dette afsnit indeholder en teoretisk diskussion ud fra Wengers teori om praksisfællesskaber, hvorved jeg besvarer spørgsmålet *Hvordan opnår de unge en objektiv indstilling til deres egen livshistorie i foredragssituationen?*

Praksisfællesskaber

Ifølge Wenger er praksisfællesskaber overalt, og alle mennesker har tilhørsforhold til disse fællesskaber.

"Et praksisfællesskab har egne praksisser, rutiner, ritualer, artefakter, symboler, konventioner, fortællinger og historier" (Wenger 2004:16).

Wenger kombinerer læringsteori med praksisfællesskaber, fordi han ser læring som social deltagelse. At være en del af en gruppe er både en handling og et tilhørsforhold. Komponenterne i en læringsteori, der tager udgangspunkt i en social teori, er *mening*, *praksis*, *fællesskab* og *identitet*. Mening er evnen til at opleve verden som meningsfyldt. Praksis er de historiske og sociale rammer, som udgør en støttende struktur for et gensidigt engagement. Fællesskab er de sociale sammensætninger med dertilhørende værdibetonede handlinger, og hvor deltagelse anses som en kompetence. Slutteligt er identitet der, hvor læring påvirker en ændring i mennesket og gennem fællesskaber skaber nye personlige historier (Wenger 2004:15).

Ifølge Wenger er den menneskelige interaktion med andre mennesker og verden et sted, hvor vi lærer. Denne læring er baseret på, at forventninger afstemmes i forhold til hinanden, hvilket gør det muligt for mennesker at agere sammen (Wenger 2004:59).

Den sociale praksis betyder ikke blot handling i og af sig selv, men skal sættes ind i de historiske og sociale kontekster, som tilskriver handlingen mening og struktur. Derfor anses praksis altid for at være social praksis. Praksisfællesskaber danner commonsen-

se-forståelser, fordi den sociale kontekst gør, at der er et gensidigt engagement i meningsforhandlingen. Praksisfællesskaber rummer således hele mennesket, både det konkrete og abstrakte. Derfor bliver praksisfællesskaberne steder, hvor personens egne syn på og forståelse af verden forhandles i den sociale interaktion, hvor synspunkter deles og forhandles (Wenger 2004:61).

Mening

Praksis er en proces, i hvilken mennesket kan opleve at være del af og aktiv i en meningsfuld verden. Ifølge Wenger benytter mennesket meninger til blandt andet at udvide, omfortolke, ændre eller bekræfte de historier, som det er en del af. Mening forhandles hele livet. Uanset hvad et menneske gør i løbet af en dag - taler, handler, tænker osv. - gøres dette med mening. Der foregår en forhandling af mening, og dette sker på baggrund af et kontinuerligt sammenspil. Mening findes ikke uafhængigt af verden, men er på en gang både historisk, dynamisk, kontekstuel og unik. Det betyder, at mening ikke skabes ud af ingenting og heller ikke er en statisk entitet. Fortolkninger, handlinger, tænkning, forståelse og reaktion er således alle sammen del af den kontinuerlige meningsforhandlingsproces (Wenger 2004:67-68).

"Mening eksisterer hverken i os eller i verden, men i den dynamiske relation, som livet i verden udgør" (Wenger 2004:68).

Denne meningsforhandling finder ifølge Wenger sted i en kombination af deltagelse og tingsliggørelse forstået som proces og objektivering. Deltagelse er i Wengers optik både personlig og social gennem muligheden for gensidig genkendelse. Mennesket genkender på en eller anden måde sig selv i hinanden gennem eksempelvis en samtale, og mennesket forholder sig til den genkendelse. Det, at der finder denne genkendelse sted, beror på evnen til at forhandle mening. Gensidigheden består i, at deltagerne former hinandens forståelse af mening, og dette resulterer i, at vi bliver en del af hinanden. Deltagelse er konstant, der slukkes ikke for det på forskellige tidspunkter af dagen, det er en del af personerne, og derfor bærer de altid deltagelsen med sig (Wenger 2004:70-71).

Tingsliggørelse beskriver Wenger som det at

"[...] udtrykke den tanke, at det, der gøres til et konkret materielt objekt, egentlig ikke er et konkret materielt objekt" (Wenger 2004:72).

Eksempelvis kan "økonomien", som er en abstraktion, gøres til et handlende objekt i en nyhedsoverskrift som "Økonomien reagerede langsomt på regeringens initiativ". På den måde bliver menneskets mening projiceret ud og opfattes efterfølgende som noget, der eksisterer i verden. Ifølge Wenger skaber ethvert praksisfællesskab abstraktioner, symboler, historier, begreber med mere, som tingsliggør dele af denne praksis.

Tingsliggørelsen former således den menneskelige erfaring, og praksis får objektstatus. Deltagelse og tingsliggørelse udgør et par, de komplementerer hinanden i en meningsdualitet (Wenger 2004:72-75).

Fællesskab

Praksis er ifølge Wenger kilden til et fællesskab. Han opstiller tre dimensioner af denne relation; *gensidigt engagement*, *fælles virksomhed* og *fælles repertoire*. Det gensidige engagement beror på, at praksis eksisterer, fordi mennesker handler og indbyrdes forhandler mening. Praksis findes derfor kun i fællesskab med andre med gensidigt engagement, som resulterer i, at de handler, som de gør. Fællesskabsopretholdelse er en vigtig del af praksis, men det er her, det gensidige engagement kommer i spil. Det er vigtigt at gøre ting sammen for at opretholde fællesskabet. Den fælles virksomhed er resultatet af den kollektive forhandlingsproces fra det gensidige engagements kompleksitet. Virksomheden defineres af de deltagere, der udøver virksomheden, det betyder, udfører den handling, som fællesskabet løser sammen, og deres reaktioner på situationen. Det er ikke blot et mål, men det som skaber gensidig ansvarlighed hos deltagerne. Ansvarlighedsrelationerne definerer, hvad der i fællesskabet er vigtigt og ikke vigtigt, hvad man skal gøre og ikke gøre, hvilke emner der tales om, og hvilke der ikke nævnes. Den sidste dimension af fællesskab er ifølge Wenger fælles repertoire, hvilket omfatter praksisfællesskabets rutiner, ord, symboler, historier, værktøjer - med andre ord de ressourcer, fællesskabet har til rådighed. Disse ressourcer er alle sammen elementer, som er skabt i løbet af fællesskabets levetid. Repertoiret omfatter diskursen, som deltagerne benytter til at skabe meningsfulde udsagn om verden (Wenger 2004:89-104).

Læring

Ifølge Wenger kan praksisfællesskaber ses som fælles læringshistorier. Deltagelse og tingsliggørelse er hukommelsesformer, hvorigennem man kan påvirke en praksis og dermed læring.

Deltagelse og tingsliggørelse er særskilte kilder til kontinuitet og diskontinuitet. Det betyder, at mennesket kan glemme begivenheder, men ved at undersøge de spor, de efterlader i verden, kan mennesket føres tilbage til disse begivenheder. Tingsliggørelsen tvinger til en genforhandling af mening med begivenheden. Ved at vende tilbage er der mulighed for at refokusere og derigennem blive overrasket over nye måder at se og interagere med verden på. Deltagelse er kilde både til glemsel og erindring. Mennesket har behov for at genkende sig selv i dets fortid. Nye erfaringer af deltagelse kan medvirke til, at der genfortolkes på erindringerne. Dette er en kontinuerlig proces, fordi mennesket gennem livet skifter deltagelsesformer og dermed ændrer perspektiv og oplevelser af livet (Wenger 2004:105-108).

Teoretisk diskussion

"Hvad er det for en sammenhængskraft, der er i Unge Skaber Håb?"

Wengers teori om praksisfællesskaber kan benyttes som en teoretisk ramme for at forstå, hvad sammenhængskraften er i Unge Skaber Håb. Ud fra antagelsen om, at det er et praksisfællesskab, vil jeg i det følgende vise, hvor Unge Skaber Håb fremtræder som et praksisfællesskab.

Teorien er en læringsteori, og derfor er det relevant at belyse, hvilken læring der tilstræbes gennem Unge Skaber Håb. Forebyggelseskonsulenten hævder, at målet er, at de unge skal blive gode samfundsborgere, det vil sige tage uddannelse, varetage et job og forsørge sig selv. Det betyder, at Unge Skaber Håb som praksisfællesskab benytter sig af, at meningsforhandling foregår hele livet. For de unge bliver det derfor afgørende, at de aktivt går ind i en meningsdannelsesproces, hvor de på nogle punkter gennemgår en udvikling eller omfortolkning af de samfundsforståelser, de har. I nogle tilfælde vil det betyde, at de må afkræfte de forståelser, der har gjort sig gældende hele livet, og at de i samspil med de andre unge bygger en ny forståelse op. Dette gøres blandet andet gennem den genkendelse, som Wenger nævner. Gennem samtaler forholder de unge sig til det, de hører fra de andre unge, og dermed finder de en genkendelse. De er eksempelvis

enige om udsagnet, "at de har levet et lorteliv". Denne enighed om barndommen viser en fælles meningsforståelse. De bliver en del af hinandens historier, fordi de kan genkende sig selv i dem. En anden fælles meningsforståelse er de tanker, de gør sig om foredragene og den hjælp, som de yder ved at holde dem. De er enige om, at det bedste, de kan gøre for andre unge i lignende situationer, er at fortælle dem, hvor de kan opsøge og få hjælp.

De tre dimensioner gensidigt engagement, fælles virksomhed og fælles repertoire udspiller sig også i Unge Skaber Håb. Der er et gensidigt engagement, og det er dette engagement, der holder fællesskabet sammen. De unge er forpligtet på hinanden og deltagelse i torsdagsfællesskabet. Hvis ikke de møder op til samlingen, er de andre hurtige til at tage kontakt til dem. Anna fortæller:

"Hvis man ikke kommer, så var der nogen, der sagde, 'hvorfor kom du ikke', og så er der nogen, der ringede og sagde, 'er du på vej? Hvorfor er du her ikke?', eller også spurgte de i hvert fald næste gang, 'hvorfor var du der ikke?' Så der var nogen der holdt en fast i det også. Det var rigtig godt." (Anna 24 år, stoppede for to år siden)

Den fælles virksomhed, som de unge samles om, er foredragene. Dette er den primære årsag til Unge Skaber Håbs eksistens. Målet er ikke, at en person skal ud og holde foredrag, men at de unge er enige om, at det er de forebyggende foredrag, som samler dem. Det er den opgave, de er fælles om at løse, og de tager derfor et personligt ansvar for, at alle i gruppen lykkes i denne foredragsvirksomhed. Selvom vejen for nogle er længere end for andre, er det ikke ensbetydende med, at fokus for de personer er anderledes. Fordi Unge Skaber Håbs deltagere er bevidste om deres fælles virksomhed, er de også i stand til at identificere det fælles repertoire gennem fælles rutiner, symboler, artefakter, værktøjer og andre ressourcer, der hjælper dem til at skabe meningsfulde udsagn om verden gennem deres foredragsvirksomhed men også torsdagsfællesskabet. Eksempler på rutiner kan være, at de spiser sammen hver torsdag. Alle deltagerne i Unge Skaber Håb får en trøje med logo på, og denne er både et symbol og et artefakt. Et af de værktøjer, de har, er deres livshistorie, men det kan også være fællesskabet, som er en ressource i sig selv, fordi de unge både giver og modtager støtte.

I arbejdet med at gøre deres livshistorier egnede til foredrag kommer Wengers begreber om deltagelse og tingsliggørelse i spil. For nogle af de unge ligger barndommens mange dårlige minder gemt væk. Deltagelsen og tingsliggørelsen hjælper dem til at finde tilbage til de begivenheder og genforhandle meningen med begivenheden. Et eksempel på, hvordan en af de unge får refokuseret en barndom fuld af svigt og afsavn til noget positivt, er udtrykt gennem dette citat:

"Man kan i hvert fald lige pludselig bruge det til noget (de andre griner). På den måde og så vendes det til noget mere positivt. Det behøves ikke kun være noget negativt." (Line 32 år, stoppede for fem år siden)

Line har formået at genforhandle meningen med begivenheden, og når den sættes ind i den kontekst af foredragsvirksomhed, er det blevet et godt redskab i det forebyggende arbejde. Det betyder ikke, at Line på nuværende tidspunkt er glad for den barndom, hun har gennemlevet, men det betyder, at hendes perspektiv på den er ændret og dermed hendes oplevelse af livet.

Den store sammenhængskraft i Unge Skaber Håb er således foredragsvirksomheden, som resulterer i, at de unge oplever en mening med deres liv. Det giver dem muligheden for at tilskrive barndommens svigt en ny mening, fordi den bliver set i et forebyggelsesregi, hvor deres historier har værdi. De unge åbner sig for hinanden, og dette skaber en forpligtigelse over for hinanden. De er opmærksomme på hinanden, og den interaktion, der foregår mellem dem, er således katalysator for ny læring i forhold til, hvordan de anskuer sig selv og deres livshistorie.

Opsamling

Med anvendelse af Wengers teori kan Unge Skaber Håb klassificeres som et praksisfællesskab. Der er flere fælles meningsdannelsesprocesser, der finder sted i fællesskabet, som åbner for nye forståelser af de unge selv, deres barndom og samfundet. Gennem mødet med de andre unge og i samspil med disse tilskrives der fælles mening til foredragsvirksomheden, som er afgørende for gruppens eksistens. De unge har et højt gensidigt engagement, hvilket betyder, at de er opmærksomme på hinanden, både i forhold til om alle møder op til torsdagssamlingerne, og når de unge fortæller deres historier.

Der er en særlig kultur, der beror på netop disse ansvarsrelationer, der udvikles uge efter uge. Den fælles virksomhed, de bedriver, er årsagen til, at der er et fællesskab som Unge Skaber Håb. Foretagsvirksomheden er det, som binder fællesskabet sammen, og som gør, at de unge ikke alene meningsudveksler, men også gennemgår forandringsprocesser i forhold til den måde, de anskuer deres liv og barndom på. Gruppen trækker på det samme ressourcelager, og dette hjælper dem med at finjustere deres foredrag og deres omgang med hinanden om torsdagen. Unge Skaber Håb er et praksisfællesskab, der gennem foredrag ønsker at gøre de unge til bedre samfundsborgere og deres publikum opmærksomt på, at der er hjælp at hente.

5. KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING

I dette kapitel vil jeg præsentere en samlet konklusion på baggrund af de analyser og teoretiske diskussioner, der er vist gennem specialet samt præsentere tre andre mulige perspektiver, som ud fra den empiriske analyse er relevante. Kapitlet afsluttes med en kritisk perspektivering på projektet Unge Skaber Håb.

Konklusion

De empiriske analyser og de teoretiske diskussioner udgør tilsammen besvarelsen på specialets problemformulering:

”Hvordan er fællesskabet i projektet Unge Skaber Håb medvirkende i deltagernes socialiseringsproces?”

De unges beskrivelser af deres barndomserindringer viser, at disse er præget af svigt og oplevelsen af ikke at blive set eller hørt. I Unge Skaber Håb oplever de unge at blive set og hørt. De fortæller, hvordan det at mødes hver torsdag og tale om, hvordan det går, har stor betydning for dem. At have et fællesskab med andre, som er oprigtigt interesseret i dem, og som ønsker at støtte dem i livets udfordringer, er af afgørende betydning for dem. Det faktum, at de andre deltagere i Unge Skaber Håb har gennemlevet tilsvarende svigt i barndommen, giver dem håb for en bedre fremtid, fordi de ser, hvordan de andre er kommet videre og har mere kontrol over livets omstændigheder.

Et andet afgørende element er, at de unge oplever, at fællesskabet i Unge Skaber Håb bryder med den ensomhed, som flere af dem beskriver som en helt almindelig del af livet. Deres primære socialisering har budt på en verdensanskuelse, der har været lukket omkring familien og forældrenes behov grundet misbrug eller andre udfordringer. Forældre er i den primære socialiseringsproces *de signifikante andre*, og deres syn på de unge internaliseres som en del af de unges selvforståelse, som resulterer i et negativt selvbillede. Dette selvbillede er udtrykt i beskrivelserne af, at der ikke har været nogen, der har udvist særlig interesse for dem. De unges basale fysiske og sociale behov er ikke blevet mødt, og de har ikke en oplevelse af, at der er nogen, der har lyttet til eller set dem. Socialisering er en vedvarende proces, og i forhold til de unge betyder det både, at deres syn på sig selv og deres hverdagsforståelser ændres i mødet med de andre unge.

Fællesskabet i Unge Skaber Håb påvirker de unges sekundære socialiseringsproces, fordi de konfronteres med nye normalitetsforståelser gennem samtaler med andre unge og forebyggelseskonsulenten. De andre unge bliver nye signifikante andre, som de unge kan se hen til og lytte til. Deres selvbillede ændrer sig fra at være ensomme skikkelser, der bærer rundt på hemmeligheder, til at opleve at kunne bidrage med noget konstruktivt til andre mennesker. De unges selvbillede ændres, fordi de andre i Unge Skaber Håb og forebyggelseskonsulenten udtrykker, at de er vigtige og har betydning for dem og fællesskabet. Ydermere oplever de unge gennem foredragene at blive anerkendt og værdsat. Disse elementer indgår alle sammen i socialiseringen, og de tilbyder en refleksivitet, der betyder, at de unge eksempelvis fortæller, at de nu stræber efter et andet liv end det, de kender hjemmefra. Fællesskabet i Unge Skaber Håb medvirker således til socialiseringsprocessen ved at tilbyde nye signifikante andre og dermed nye forståelser af verden, men i høj grad også et andet syn på de unge selv. Det negative selvbillede bliver vendt til et positivt, og de oplever at være betydningsfulde, fordi andre holder af dem.

Det fællesskab, som de unge etablerer med hinanden, beror på tillid og åbenhed. Dette er fundamentet for, at de erfarer, at fællesskab kan være andet end det, de kender hjemmefra. Ensomheden brydes, fordi der er andre, som får lov til at komme tæt på, og frygten for at lukke op for andre aftager gradvist, når de oplever at møde ligestillede, der også har haft det svært. De lærer at indgå i interaktionerne på en konstruktiv måde, og dermed lærer de i fællesskabet med hinanden, hvordan den sociale orden ser ud, og hvad der forventes af dem. Samfundets normer bliver således internaliseret på en sådan måde, at de ikke er bevidste om det. Interaktionerne mellem dem beror således først på en genkendelse af sig selv og dernæst en opbyggelse af en fælles verdensanskuelse om, at de kan tilbyde verden noget i form af deres foredrag.

De unge bliver bundet sammen af en fællesopgave om at formidle deres livshistorier som en del af kommunens forebyggende arbejde. Dette er et klart formål med gruppen. De unge oplever det meningsfyldt, at deres livsfortælling kan bruges til noget konstruktivt i det forebyggende arbejde. Det betyder, at de kan være med til at bidrage med håb til de elever eller andre unge, som de holder foredrag for, eller som socialarbejderne er i kontakt med. Analysen viser dog, at bindingen går dybere end det. Deres fælles erfaringer med en barndom fuld af svigt knytter dem sammen. Det, der sker mellem dem, er, at de oplever at komme tæt på hinanden i et fællesskab af ærlighed og gensidig tilknytning.

Kernen i fællesskabet er således dem selv. Uden dem ingen gruppe, og uden gruppen ingen foredragsvirksomhed.

Fællesskabet i Unge Skaber Håb påvirker således deltagernes socialiseringsproces, fordi det internaliserer nye normforståelser, og i denne internaliseringsproces affødes nye handlinger og verdensanskuelser. De forskellige processer, som de unge gennemgår, både til torsdagssamlingerne og ved at holde foredrag, påvirker dem dermed i sådan en grad, at de ikke kan undgå at udvikle sig, mens de er en del af Unge Skaber Håb.

Perspektivering

I dette afsnit præsenteres fire korte supplerende betragtninger, som er tanker om, hvordan det pågældende emne også kunne være belyst.

Forebyggelsesniveauer

Unge Skaber Håb er en del af det forebyggende arbejde i Aalborg Kommune. Det er interessant at se, hvordan et projekt som dette, der har til formål at hjælpe nogle uden for gruppen, også bidrager med en indsats, der når de unge selv. Sondringen mellem primær, sekundær og tertiær forebyggelse er relevant i forhold til at se på, hvordan Unge Skaber Håb som et projekt i det sociale arbejde er gavnligt.

Sekundær forebyggelses formål er at opspore og begrænse sociale problemer tidligst muligt blandt børn og unge, der allerede er forbundet med risikofaktorer i større eller mindre grad (Socialstyrelsen 2014). Denne form for forebyggelse finder eksempelvis sted i misbrugsfamilier, hvor socialarbejderen er ikke blot opmærksom på forældrenes misbrug, men endvidere retter opmærksomhed mod barnet og finder måder at støtte det på, i forventning om at begrænse udviklingen af sociale problemstillinger hos barnet. Det kan også være gennem opsøgende SSP-arbejde på skoler, i bylivet mm.

Tertiær forebyggelses formål er at hindre tilbagefald, udvikling eller forværring af et problem blandt børn og unge, som allerede er kendetegnet ved forskellige problemstillinger. Tertiær forebyggelse sker i højere grad gennem kommunale foranstaltninger (Socialstyrelsen 2014). Denne form for forebyggelse finder sted der, hvor eksempelvis en ung er kommet i kontakt med det kriminelle miljø eller har udviklet misbrug. Den tertiære forebyggelse er oftest en direkte og målrettet indsats eksempelvis et dagtilbud målrettet unge med problemadfærd.

Unge Skaber Håb bevæger sig på niveauet sekundær forebyggelse, det vil sige med formålet at opspore og begrænse sociale problemer og risikofaktorer tidligst muligt, men samtidig foregår der en tertiær forebyggelse, det vil sige forebyggelse med det formål at bremse tilbagefald og forhindre udvikling eller forværring af sociale problemer hos de unge, der er en del af Unge Skaber Håb. Hvis der blev anlagt et tydeligere forebyggelsesperspektiv på specialets empiri kunne det have fokus på, hvorledes forebyggelsesniveauerne viser sig i projektet. Det kunne eksempelvis være at udfolde, hvordan den sekundære forebyggelse primært er centreret omkring publikum til foredra-

gene, men i en vis udstrækning også retter sig mod deltagerne i Unge Skaber Håb selv. Den tertiære forebyggelse skulle gerne være med til at fastholde deltagerne i deres beslutninger om, at livet skal være anderledes, og dermed forebygge at de unge kommer tilbage i en livsførelse, hvor det er de sociale problemer, der afgør dagligdagens indhold. En analyse kunne således bygges op omkring forebyggelsesniveauerne.

Socialt gruppearbejde

Et andet perspektiv kan være en analyse af projektet i forhold til *socialt gruppearbejde*. Et begreb der opstod i 1968, hvor Karin og Ken Heap udgav deres bog ”Metodisk socialt arbejde med individer og grupper”. I en historisk dansk kontekst har socialt gruppearbejde være en anerkendt og anvendt praksis i det sociale arbejde. Grupperne er derfor primært dannet for at hjælpe de mennesker, der deltager i gruppen. De deltager, fordi de har et problem. Der kan eksempelvis være tale om alkoholgrupper, sorggrupper eller pårørendegrupper. Når gruppen slutter, skal deltagerne gerne have fået det bedre, eller i hvert fald have fået redskaber til at klare den udfordring, de står over for (Nørrelykke 2013:28).

Heap udviklede en gruppeproces med fire faser. I den første fase, søger gruppemedlemmerne efter fællesskab med hinanden, alliancer testes, og der begynder at blive etableret normer i gruppen. Anden fase er en periode med stærk normkontrol. Den tredje fase er udvikling af nye normer og fladere struktur, og her er der større aktivitet. Slutteligt er fjerde fase afslutningen på gruppeprocessen (Heap 2005:275). I denne forståelse er der en fælles start og en fælles afslutning, og grupperne er oftest opstået på baggrund af et behandlingsbehov. Det kunne således være en anden vinkel at anskue dette speciale på ved at sammenholde Heaps model omkring socialt gruppearbejde og identificere de fire faser i forhold til Unge Skaber Håb og de processer, der sker mellem de unge, og ikke mindst hvilken rolle lederen af gruppen har. I det sociale gruppearbejde har lederen af gruppen en tydelig rolle. Heap påpeger, at der i forhold til socialt gruppearbejde blandt unge udsatte er behov for en markant ledelse (Heap 2005:33). Det er lederens opgave at opnå forståelse for deltagernes problemstillinger, ressourcer og behov og dernæst danne en gruppe, der matcher disse elementer (Heap 2005:43).

Empowerment

Der kunne endvidere anlægges et empowerment-perspektiv på projektet. De unge i Unge Skaber Håb oplever igennem deres foredrag og torsdagssamlingerne at kunne bidrage

med hjælp til andre unge. Det motiverer dem til at holde foredrag, og derfor kunne teorier omkring empowerment også være et perspektiv, der kunne anlægges. Empowerment forstået på den måde, at arbejdet går ud på at mobilisere kræfter hos deltagerne, så de begynder at se sig selv som aktive i eget liv og byder ind med de ressourcer, de har (Hutchinson & Oltedal 2006:210-213). I stedet for at betragte de unge som nogle, der har brug for hjælp, bliver de i Unge Skaber Håb betragtet som unge, der besidder en ressource til at ændre deres liv og hjælpe andre. Det er muligt, at der skal et stykke arbejde til, eksempelvis arbejde med livshistorien, men det er netop den historie, der gør dem til en ressource og ikke udelukkende en byrde eller opgave for det forebyggende og behandlende sociale arbejde.

De ovenstående kapitler samt de tre førnævnte perspektiveringer er en positiv fortælling med udgangspunkt i forebyggelseskonsulentens og de unges opfattelser af Unge Skaber Håb. Det sidste perspektiv, jeg vil fremlægge, er et kritisk perspektiv på metoderne, som benyttes i Unge Skaber Håb. Jeg vil fremsætte en kritik, som ikke beror på den indsamlede data, men med baggrund i egne kritiske refleksioner.

Kritisk refleksion

I projekter der, som Unge Skaber Håb, benytter metoden Ung-til-Ung, er det centrale værktøj de unges livshistorier. De unges oplevelser af svigt og manglende omsorg i barndommen bliver til instrumenter i det forebyggende arbejde. Formålet med det forebyggende arbejde er at hjælpe unge, både i og uden for projektet.

Der forekommer en instrumentalisering af de unges svære barndom, og dette leder mig til en kritisk refleksion over brugen af deres livshistorier. Det kan undre mig, hvorfor de unge indvilger i denne offentlige blottægning af sig selv. Michel Foucaults begreb om magt som *produktiv* kan tilbyde en mulig forklaring på, hvordan det kan forekomme. Foucault beskriver magt således:

"Magten er skabende, idet den virker ved at gøre individer til – og få individer til selv at gøre sig til – bestemte subjekter" (Mik-Meyer 2008:17).

En af de ledelsesformer, som Foucault nævner, er den *pastorale ledelse*, som dækker over en ledelse, der går tæt på menneskets indre, dets tanker og hemmeligheder. I foucaultske termer betyder det, at en *sandhedshævdelse* finder sted. Den pastorale ledelse

kræver sandheden, at individet fortæller sandheden om sig selv – hvem han er, og hvad han indeholder. Denne sandhedshævdelse resulterer i, at pastoren opnår et stort indblik i menneskets inderste (Mik-Meyer 2008:18). Denne viden kan bruges til at flytte personen i en given retning, eksempelvis flytte en person i retning af en samfundsnorm (Mik-Meyer 2008:21).

Et forslag til en kritisk analyse med udgangspunkt i de magtrelationer, der er i et projekt som Unge Skaber Håb, kunne være at belyse, hvordan den ansvarlige voksne benytter den indsigt i de enkelte unge, vedkommende opnår gennem den pastorale ledelse. De enkelte unge bliver til subjekter, og gennem den pastorale ledelse bliver de til en bestemt slags subjekter med specifikke egenskaber. Lederen af projektet bruger den viden, vedkommende har om den pågældende deltager til i første omgang at flytte deltageren tættere på samfundsnormen, eksempelvis ved at opøve nye adfærdsmønstre.

En sociologisk kritik af et projekt som Unge Skaber Håb kunne derfor være at se på, hvorledes det kendskab, lederen har til eksempelvis de unges ensomhed eller hjælpesyndrom, gør dem til bestemte subjekter. De bliver kategoriseret som "udsatte unge", og derfor kan de bruges i det forebyggende arbejde. Igennem projektet oplever de unge eksempelvis, at deres behov for mad og fællesskab bliver dækket, men behovet dækkes på den præmis, at de udstiller sig selv i forebyggelsens navn. Der er ikke tale om synlig tvang, men gennem de sociale relationer virker den usynlige magt, om hvilken Foucault siger:

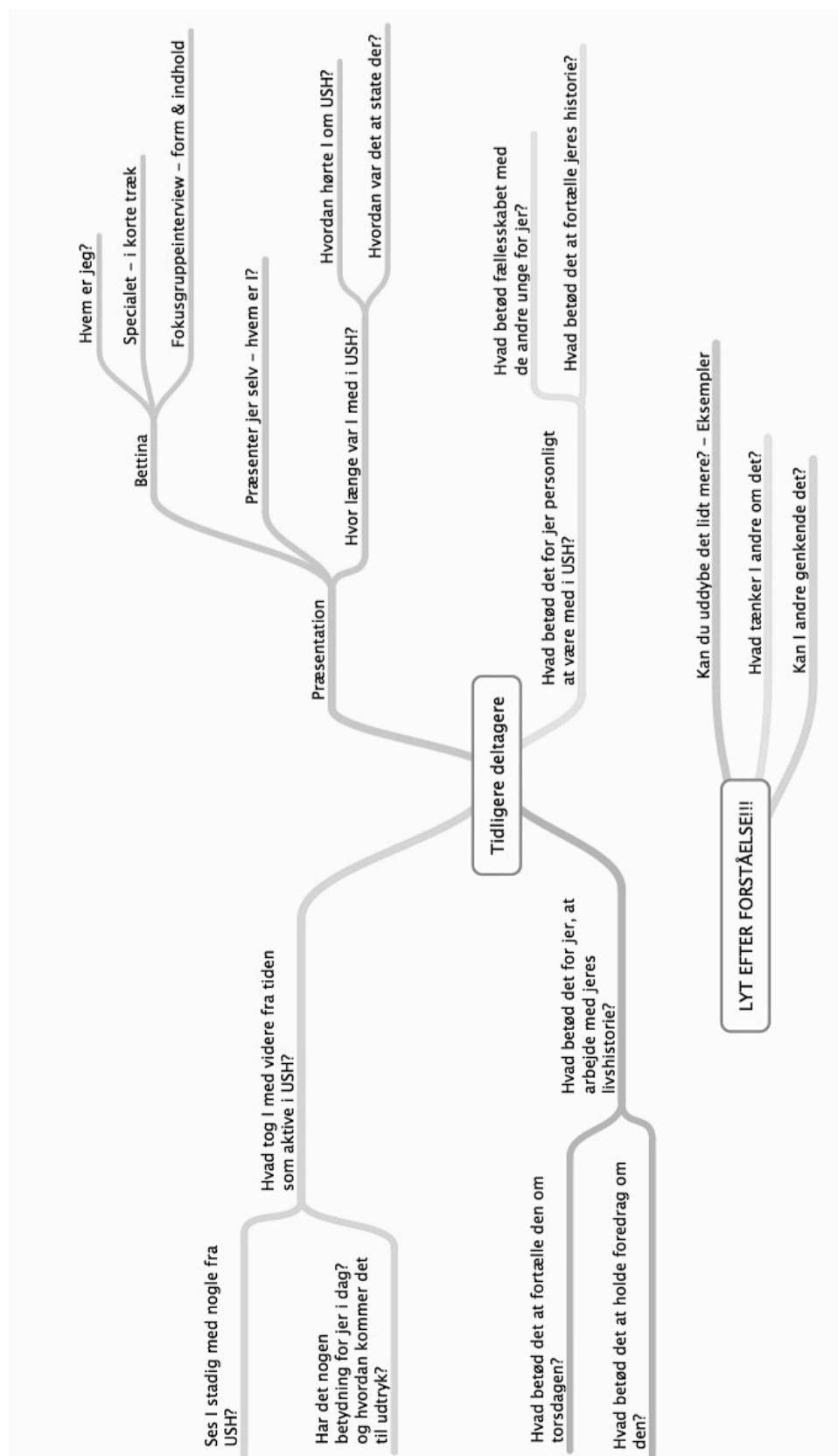
"This form of power that applies itself to immediate everyday life categorizes the individual, marks him by his own individuality, attaches him to his own identity, imposes a law of truth on him that he must recognize and others have to recognize in him. It is a form of power that makes individuals subjects. There are two meanings of the word "subject": subject to someone else by control and dependence, and tied to his own identity by a conscience or self-knowledge" (Foucault 2000:331).

6. LITTERATURLISTE

- Antoft**, Rasmus, Michael H. Jacobsen, Anja Jørgensen og Søren Kristensen (2007): "Kvalitativ sociologi: Renæssance, særegenhed, mangfoldighed". I: *Håndværk og Horisonter. Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Berger**, Peter L. & Thomas Luckmann (2004): *Den sociale konstruktion af virkeligheden. en videnssociologisk afhandling*. København: Akademisk Forlag
- Brinkmann**, Svend (2012): "Forståelse og fortolkning". I red. Hviid Jacobsen, Michael, Kasper Lippert-Rasmussen og Peter Nedegaard: *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. København: Hans Reitzels Forlag
- Bryman**, Alan (2004): "The nature of qualitative research". I: *Social Research Methods 2^{ed}*. New York: Oxford University Press
- Bryman**, Alan (2004): "Focus groups". I: *Social Research Methods 2^{ed}*. New York: Oxford University Press
- Bryman**, Alan (2004): "Qualitative data analysis". I: *Social Research Methods 2^{ed}*. New York: Oxford University Press
- Foucault**, Michael (2000): *Power: The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*. London: Penguin Books
- Gimmler**, Antje (2005): "Amerikansk pragmatisme". I red. Hviid Jacobsen, Michael: *Hverdagslivet*. København: Hans Reitzels Forlag
- Glaser**, Barney G. og Anselm Strauss (1967): *The discovery of Grounded Theory*. Chicago: Aldine Publishing Company
- Glavind Bo**, Inger (2008): *At tænke socialpsykologisk*. København. Akademisk Forlag
- Goffman**, Erving (1959): *The presentation of self in everydaylife*. London: Penguin Books
- Halkier**, Bente (2008): *Fokusgrupper*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag
- Heap**, Ken (2005): *Gruppemetode inden for social- og sundhedsområdet*. København: Hans Reitzels Forlag
- Hutchinson**, Gunn Strand og Siv Olteal (2006): "Konfliktteoretiske modeller i socialt arbejde". I: *Modeller i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Juul**, Søren (2012): "Fænomenologi". I: *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring*. København: Hans Reitzels Forlag
- Jupp**, Victor (2006): *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. SAGE Publications Ltd

- Jørgensen**, Per Schultz (1997): "Om kvalitative analyser". I: Jørgensen, Per Schultz *Kvalitative meninger – som almengørelse af det konkrete*. København: Nordisk Psykologi
- Kristensen**, Søren (2005): "Erving Goffman". I: red. Hviid Jacobsen, Michael *Hverdagslivet*. København: Hans Reitzels forlag
- Laursen**, Svend og Sven Mørch (1998). *Ung-til-Ung som pædagogisk metode*. København: Meiers Forlag
- Levin**, Irene og Jan Trost (2005): "Symbolsk interaktionisme". I: red. Hviid Jacobsen, Michael *Hverdagslivet*. København: Hans Reitzels Forlag
- Manning**, Philip (1992): *Erving Goffman and Modern Sociology*. Oxford: Polity Press
- Mead**, George H. (2005): *Sindet, Selvet og Samfundet*. København: Akademisk Forlag
- Mik-Meyer** Nanna og Kaspar Villadsen (2008): "Foucault: Den bevægelige velfærds kritik". I: Mik-Meyer Nanna og Kasper Villadsen: *Magtens former - Sociologiske perspektiver på statens møde med borgere*. København: Hans Reitzels Forlag
- Morgan**, David L. (1988): *Focus Groups as qualitative research*. CA: SAGE Publications Ltd.
- Morgan**, David L. (1998): *The Focus Group Guidebook*. SAGE Publications Ltd.
- Nielsen**, Jens Christian og Niels Ulrik Sørensen (2011): *Når det er svært at være ung i DK – Viden og råd om unges trivsel og mistrivsel*. Aarhus: Center for Ungdomsforskning
- Nørrelykke**, Helle (2013): "Socialrådgiverfagets opståen og udvikling". I: red. Rikke Posborg, Helle Nørrelykke og Helle Antczak *Socialrådgivning og socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Socialstyrelsen** (2014): Forebyggelse og tidlig indsats definition
<http://vidensportal.socialstyrelsen.dk/temaer/Tidlig-indsats/definition> set. 24.5.14
- Stern**, Phyllis N. & Caroline J. Porr (2011): *Essentials of Accessible Grounded Theory*. Walnut Creek: Left Coast Press Inc.
- Stewart**, David W., Prem N. Shamdasani & Dennis W. Rook (2009): "Group Depth Interview: Focus Group Research". I: Bickman, Leonard & Debra J. Rog *The SAGE Handbook of Applied social Research Methods 2^{ed}*. SAGE Publications Ltd.
- Tanggaard**, Lene & Brinkmann, Svend (2010): "Samtalen som forskningsmetode". I: Tanggaard, L. & Brinkmann, S., *Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Thisted**, Jens (2010): "Den kvalitative forskningsmetode II". I: Thisted, Jens i *Forskningsmetode i Praksis – Projektorienteret videnskabsteori og forskningsmetodik*. København: Munksgaard Danmark
- Trost**, Jan (1996): *Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzels Forlag.

7. BILAG 1: INTERVIEWGUIDE – TIDLIGERE AKTIVE

8. BILAG 2: INTERVIEWGUIDE – AKTIVE DELTAGERE

